

Fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap.

André Sønstevold

Masteroppgave

Den norske velferdsstaten- fortsatt universell?

The Norwegian welfare state - still universal?

Master i offentlig ledelse og styring/ Master in Public Administration

2019

Samtykker til tilgjengeliggjøring i digitalt arkiv Brage

JA NEI

Sammendrag.

Gjennom den politiske debatten og påvirkningen av finanskriser, innsparingspolitikk og innføringen av new public management er velferdsstaten stadig gjenstand for debatt.

Denne undersøkelsen tar utgangspunkt i Gøsta Esping- Andersens Three Worlds of Welfare Capitalism som er en analyse av velferdskapitalistiske land og velferdsregimene de grupperer seg innenfor. Norge ble i 1980 klassifisert som et sosialdemokratisk velferdsregime som hadde stor grad av universelle velferdsgoder. Det er i denne sammenheng aldri vært konkret forsket på om Norges velferdsregime har endret seg i retning av mer konservativt eller liberal retning, selv om det er mange internasjonale undersøkelser som bygger på Gøsta Esping- Andersens analyse.

Hovedmålet er å se om Norge har blitt mer konservativt eller liberalt, eller fortsatt kan karakteriseres som et sosialdemokratisk velferdsregime ved bruk av hans analysemodell. I undersøkelsen benyttes begrepene universelt om sosialdemokratisk, korporativt om konservativt og liberalt. Analysen har to dimensjoner. Decommodification og stratification. Den første dimensjonen indikerer statens evne til å beskytte enkeltindividet fra fattigdom og evnen til å opprettholde sosial status og den sistnevnte indikerer innslaget av korporative, liberale og universelle karakteristikk. Decommodification er enkeltindividets uavhengighet fra markedet og stratification er samfunnets grad av lagdeling.

Kildene er i stor grad bygget på Esping- Andersens Three Worlds of Welfare Capitalism, Comparative Welfare Entitlements Dataset 2 utviklet av Lyle Scruggs og James P. Allan og Lyle Scruggs replikasjoner av Esping- Andersens Three Worlds of Welfare Capitalism i 2006, samt tilgjengelige kilder som indikerer verdi for de samme data i nåtid.

Metoden er komparativt case studie som bygger på en sammenlikning i året 1980 og så nært opp til 2018 for å undersøke endringer mellom disse årene.

Resultatene scores ut fra kvantitative data, som settes inn i analysemodellen til Esping- Andersen. Resultatene og analysen indikerer at Norge fortsatt er universelt hva gjelder decommodification. Hva gjelder stratification er det indikasjoner på at Norge fortsatt er har en stor grad av universalisme, men scorer i nåtid høyest på de liberalistiske karakteristikkene og lavest på de konservative karakteristikkene.

Abstract

Through the political debate and the impact of financial crises, austerity policy and the introduction of new public management, the welfare state is still the subject of debate.

This study is based on Gøsta Esping-Andersen's Three Worlds of Welfare Capitalism, which is an analysis of welfare capitalist countries and the welfare regimes they group within. In 1980, Norway was classified as a social democratic welfare regime or universal and had a large degree of universal welfare benefits. In this context, it has never been specifically researched whether Norway's welfare regime has changed in the direction in a corporative or liberal direction, although there are many international surveys that are based on Gøsta Esping-Andersen's analysis.

The main goal is to see if Norway has become more conservative or liberal, or can still be characterized as a social democratic welfare regime by using his analytical model. In the survey, the terms universal are applied to social democratic as universal, conservative as corporative and liberal. The analysis has two dimensions. Decommodification and stratification. The first dimension indicates the state's ability to protect the individual from poverty and the ability to maintain social status indicates the element of corporate, liberal and universal characteristics. The second dimension indicates the state's ability distribute welfare and provide social citizenship. Decommodification is the individual's independence from the market and stratification the degree community stratification.

The sources are based on Esping- Andersen's Three Worlds of Welfare Capitalism, Comparative Welfare Entitlements Dataset 2 developed by Lyle Scruggs, as well as James P. Allan and Lyle Scrugg's replicas of Esping-Andersen's Three Worlds of Welfare Capitalism in 1990, as well as available sources indicating value for the same data in the present.

The method is a comparative case study that builds on a comparison between the year 1980 until 2018 to investigate level differences between these years. The results are based on quantitative data, which is inserted into the analysis model of Esping-Andersen.

The results are based on quantitative data, which is inserted into the analysis model of Esping-Andersen. The results and analysis indicate that Norway is still universal in terms of decommodification. In stratification there are indications that Norway still have a high degree of universalism, but in the present it scores highest on the liberalistic characteristics and lowest on the conservative characteristics.

Forord

Først og fremst vil jeg gi en stor takk til Marianne Riddervold som har veiledet meg gjennom denne oppgaven. Hun har motivert, gitt gode råd og vært rask til å komme med tilbakemeldinger når det har vært behov fore det.

Grunnen til at jeg ønsket til at jeg ville skrive om velferdsstatens form og Gøsta Esping-Andersens Three Worlds of Welfare Capitalism er mitt samfunnsengasjement og interesse for samfunnsfag. Også med bakgrunn i min interesse for politikk og ikke minst fordi jeg jobber i det daglige med problemstillingene knyttet til velferdsstaten.

Three Worlds of Capitalism bel jeg først kjent med under det internasjonale skolen gjennom dette studiet, og forelesningene om velferdsregimer kom igjen under valgfaget International Governance. Allikevel følte jeg meg ikke helt ferdig med temaet, da nysgjerrigheten over hva som lå bak tallene som ble presentert måtte la løse. Det er presentert i denne i denne oppgaven.

Til slutt vil jeg takke familie, venner, lærere ved Høgskolen i Innlandet, studiekamerater og arbeidskolleger som har stått på, kommet med innspill og vist interesse for hva jeg skriver. Alle har motivert meg til å fullføre.

Oslo, 15.03.2019

André Sønstevold

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG.....	3
ABSTRACT.....	4
FORORD	5
1. BAKGRUNN FOR OPPGAVEN.	7
2. VELFERDSSTATEN- MODELLER OG BEGREPSRAMMER.	11
3. PROBLEMSTILLING.....	13
3.1.1 <i>Annen forskning som knytter seg til problemstillingene.....</i>	<i>13</i>
3.1.2 <i>Den norske modellen, andre nordiske land og den nordiske modellen.</i>	<i>16</i>
3.2 THREE WORLDS OF WELFARE CAPITALISM.	18
3.2.1 <i>Decommodification dimensjonen- graden av individets markedsuavhengighet.....</i>	<i>19</i>
3.2.2 <i>Stratification dimensjonen- graden av samfunnets lagdeling.</i>	<i>20</i>
3.2.3 <i>Velferdsregimene.....</i>	<i>22</i>
4. METODE	24
4.1.1 <i>Forskningsdesign og metode.</i>	<i>24</i>
4.1.2 <i>Data og kilder.</i>	<i>26</i>
4.1.3 <i>Validitet og reliabilitet.</i>	<i>27</i>
4.1.4 <i>Operasjonalisering.....</i>	<i>28</i>
5. RESULTATER OG ANALYSE AV UNDERSØKELSENE	38
5.1.1 <i>Decommodification dimensjonen.</i>	<i>38</i>
5.1.2 <i>Stratification dimensjonen.....</i>	<i>50</i>
6. KONKLUSJON.	61
6.1.1 <i>Decommodification dimensjonen.</i>	<i>62</i>
6.1.2 <i>Stratification dimensjonen.....</i>	<i>63</i>
7. LITTERATURLISTE:.....	64

1. Bakgrunn for oppgaven.

Har den norske velferdsstaten endret seg siden 1980 sammenliknet med i dag?

Den danske velferdsforskeren Gøsta Esping- Andersen ga i 1990 ut *Three Worlds of Welfare Capitalism*, der han sammenliknet 18 OECD lands ut i fra velferdsbaserte ytelser i året 1980. Den gang ble Norge, sammen med de skandinaviske landene regnet inn i gruppen av sosialdemokratiske land, der staten hadde stor innvirkning på å beskytte individet fra markedskreftene og liten grad av ulikhet og klasseskiller. Spørsmålet som er sentralt er om Norges velferd har forandret seg fra 1980 sammenliknet med i dag, og i så fall i hvilken retning?

Hovedfokus i Esping- Andersens analyse handler enkelt forklart om hvordan stater organiserer velferden og hvor de grupperer seg i velferdsregimer. Er den offentlig hvor alle har krav på ytelser, offentlig/ privat etter egen innsats gjennom arbeid eller helt privatisert. Esping Andersen benytter begrepene sosialdemokratisk om det universelle regimet, konservativt om det korporative regimet og liberalt om det residuale regimet. Det er internasjonalt gjort undersøkelser for å gjenskape Esping- Andersens analyser, spesielt gjennom James P. Allan og Lyle Scruggs i 2006. Det er allikevel ikke gjennomført noen undersøkelse som systematisk gjennomgår endringer i Norge, og hvordan velferdsstaten eventuelt har endret karakter eller regimetilhørighet fra 1980 og fram til i dag. Det å benytte dette analyseverktøyet vil også gi en indikasjon på om det kan gi adekvate prediksjoner og indikere resultater for å sammenlikne den norske velferdsstaten fra 1980 og til i dag.

Den politiske debatten i Norge er stadig rettet mot velferdsstaten. Gjennom venstre- høyre akse i norsk politikk, ser vi stadig kritikk av løsninger for oppnå en bærekraftig velferdsstat. Fra venstresiden handler debatten i stor grad om skattekutt opp i mot inntekter som kan fordeles gjennom staten til velferd. Arbeiderpartiets leder Jonas Gahr Støhre og nestleder Trond Giske (Dagbladet, 2017) mener at det burde legges opp en skatteøkning så man fikk økte inntekter til helse, eldre skole og arbeidsmarkedstiltak for å få flere i arbeid. Motsvar fra statsminister Erna Solberg er at skattekutt stimulerer til en bærekraftig velferdsstat for framtiden fordi konkurranseevnen til norsk eksportindustri vil opprettholde norske arbeidsplasser (Dagbladet, 2017). Men også fra høyre siden ser vi at det er dagens universelle modell som søkes opprettholdt, og at man har bekymringer omkring velferdsstatens organisering. Sist fra helseminister Bent Høie som uttrykker bekymring over

antallet private helseforsikringer og hvilke ringvirkninger dette får for offentlige universelle helsetjenester. Han peker på et økende antall av de mest ressurssterke i jobb mottar helseforsikring av arbeidsgivere. Han mener at helse må betales over skatteseddelen og at man må betale etter evne og motta etter behov (Dagsavisen, 11.02.2019, s. 8-9). Begge sider uttrykker at de ønsker å bevare velferdsstaten, men den større debatten handler etter min mening om hvilken form velferdsstaten skal ha?

Debattene rundt velferdsstaten griper inn i Gøsta Esping- Andersens Three Worlds of Welfare Capitalism (Esping- Andersen, 1990), da disse tar for seg områder som er sentrale for hans analyser og hans to dimensjoner om de commodification og stratification. Med dette menes; i hvor stor grad staten beskytter enkeltindividet fra markedet gjennom kontantoverføringer, samt i hvor stor grad den griper inn i samfunnets lagdeling. Den siste dimensjonen handler i stor grad om avstanden mellom de ulike samfunnslagene, og om det er muligheter for sosial mobilitet fra de laveste lagene til å oppnå samme mulighetene som de mer ressurssterke. Et sentralt tema her er om det er like muligheter for alle og om ressursvake har mulighet for sosial mobilitet.

Regimene gir en retning mot at velferdsstaten kan være forskjellig organisert ut i fra mer enn bare politiske hensyn. Økonomiske, historiske, religiøse og sosiale perspektiver spiller også inn for hvordan stater organiserer velferdsstaten (Esping- Andersen, 1990). Dette vises i tabell 1:

Kategorier	Residual modell	Korporativ modell	Universell modell
Rollen til			
Familie	Marginal	Sentral	Marginal
Marked	Sentral	Marginal	Marginal
Stat	Marginal	Subsidiær	Sentral
Velferdsstaten			
Solidaritetstilhørighet	Marked	Familie	Stat
Velferdsstatens form	Individ	Korporativt	Universell
Graden av de commodification	Lav	Middels	Høy
Eksempler på land	USA	Tyskland	Norge

Tabell 1. A. Sønstevoold 2019

Endrede økonomiske forutsetninger gjennom finanskrisene i 1987 og 2008 (snl.no, 2017) ga store ringvirkninger i debatten om bærekraften i velferden. Denne debatten pågår fortsatt som nevnt i innledningen.

Det nyliberalistiske begrepet spredte seg i stor grad blant de politiske aktørene verden over,

og ideene om New Public Management (NPM) ble en politisk faktor for endringer og utvikling av velferdsmodellene i store deler av verden. Først og tydeligst kom nyliberalismen internasjonalt til uttrykk gjennom Margareth Thatchers og Ronald Reagens politikk på slutten av 1980- tallet (snl.no, 2007). I Norge kom den klarest til uttrykk ved innføringen av NPM på slutten av 1990 tallet og begynnelsen av 2000- tallet. (snl.no, 2017). Etter finanskrisen i 2008 har det også utkrystallisert seg et tydeligere politisk ståsted på høyre siden i politikken, der nyliberalismen fremsnakker NPM og privatisering. Med deres politiske gjennomslag er også NPM en faktor som påvirker velferdsstaten og er knyttet sammen med organiseringen av velferden (Gooby, Lerut og Chung, 2017). Ofte debatteres private aktører kontra offentlige aktører i velferdsproduksjonen like mye som sosiale rettigheter og plikter. Esping- Andersen har også i sin analyse tatt med seg private kontra offentlig i sin stratification (lagdeling av samfunnet) indeks, da først og fremst private pensjoner og privat helsevesen (Esping Andersen, 1990). Dette dreier seg ikke bare om den konkrete organiseringen av velferden, men også om hvem og hvor stor andel av befolkningen som har tilgang til disse tjenestene.

The welfare state, arguably one of modern history's most spectacular reformist achievements, may no longer be sustainable in the kind of economic order that is unfolding (Esping- Andersen 1999, s. 1). Esping- Andersen sier her hvor utsatt velferdsstatene er i sin nåværende form etter den økonomiske krisen og det nyliberalistiske utgangspunktet som krisen har medført. Nyliberalismen har ikke bare vist seg som ren krisedynamikk med effektiviseringer og økonomiske nedskjæringer i offentlig forbruk, men som en global økonomisk trend preget av isomorfisme. Trenden har fremstått som noe man må gjøre fordi alle andre gjør det, og gjennom globaliseringen av økonomien blir man påvirket av andres handlemåter og presset til å være konkurransedyktig. Til slutt gjennomføres samme tiltak i alle land som føler seg berørt. (Gooby, Lerut og Chung, 2017). Det interessante med Norge og den norske velferdsstaten i denne sammenheng er om den har endret regimekarakter tatt i betraktning nyliberalismen og global *austerity* (effektivitets- og innsparingstrend); først og fremst med tanke på at Norge siste gang hadde underskudd på statsbudsjettet i 1995. Fra 1996 og fremover endret landet sin økonomiske status fra å være et land med budsjettunderskudd til at staten har fått stor formue fra skatter og avgifter gjennom oljeproduksjonen og investeringer i statens Pensjonsfond Utland som i 2018 utgjør 8 488 milliarder kroner (snl.no, 2018). Det er ut i fra disse forutsetningene jeg har undersøkt om Norge har en universell velferdsstat eller om den er blitt mer korporativ eller liberal.

Det jeg ønsker å avdekke er endringer i den norske velferdsstatens karakter i et retrospekt

perspektiv der 1980 er utgangspunktet med Esping- Andersens konklusjon om Norges plassering i velferdsregimene og hvilket velferdsregime den norske velferdsetaten innehar så nært nåtid som mulig.

Jeg har i denne undersøkelsen benyttet meg av hans analytiske modeller og metoder, men understreker at det først og fremst er Allan og Scruggs *Welfare state decommodification in 18 OECD countries: a replication and revision* (2006) og *Social Stratification and Welfare Regime in the 21 st Century: Revisiting the «Three Worlds of Welfare Capitalism»* (2006) som blir lagt til grunn. I begge replikasjonssettene forholder undersøkelsen seg kun til replikasjonssettet direkte fra Esping- Andersens analyse av de 18 OECD landene i 1980, og ikke til Allan og Scruggs tillegg eller omgjøringer av endring av faktorer. Det tas heller ikke stilling til enkeltgrupper i befolkningen eller problemstillinger knyttet til enkeltgrupper, da analysemodellene retter seg mot velferdsregimer og variabler knyttet til disse.

2. Velferdsstaten- modeller og begrepsrammer.

Gøsta Esping- Andersens velferdsregimer fra *The Three Worlds of Welfare Capitalism* (1990) klassifiserer velferdssamfunn i velferdskapitalistiske land. Hans regimer sier også noe om fordelingen av ansvar og produksjon av velferden gjennom stat, familie og marked. Dette resulterer i hans tre velferdsregimer som den universelle, korporative og liberale (Tabell 1, Kapittel 1, side 6). Han betegner den norske velferdsstaten samlet under de skandinaviske landene som sosialdemokratiske (universelle), men ikke utelukkende entydige (Esping-Andersen, 1990, s.28). Det vil si at de skandinaviske landene ikke er helt like i organisering eller ytelse, heller ikke uten innslag av korporative eller residuale trekk. I Goodby, Lerut og Chung 2017 omtales også de skandinaviske landene som sosialdemokratiske (Gooby, Lerut og Chung, 2017, s.89), det vil si universelle.

Erkebiskopen William Temples sier i traktaten *Citizens and Churchman: In place of the concept of the Power State we are led to that of the Welfare State* (J. Valentin, 2007). Utgangspunktet for denne tidlige beskrivelsen av velferdsstaten, er at staten ikke lenger bare må garantere borgerrettigheter, men også sosiale rettigheter. Etter 2. verdenskrig lanserte T. H Marshall i *Citizenship an Social Class* begrepet sosialt statsborgerskap. Her delte han opp statsborgerskap i tre elementer Det borgerrettslige, det politiske og det sosiale (Pierson, Castles, Neumann 2014). Ved å knytte sosiale rettigheter til borgerrettigheter ville man oppnå et sosialt statsborgerskap.

Esping- Andersen legger også vekt på hans beskrivelse, og det sosiale statsborgerskapet utgjør en kjerne i velferdsstaten (Esping – Andersen, 1990 s. 21). Han skriver videre at Marshalls sosiale statsborgerskap inneholder både stratification (lagdeling av samfunnet) og decommodification (commodity = vare). Begrepet decommodification kan derfor tolkes som en markedsuavhengighet. Rettigheter knyttet til arbeid, der arbeidstakerne møter den sterkeste markedseksposeringen vil være viktigst for decommodification. Universelle rettigheter vil kunne gi alle like sosiale rettigheter fra staten som igjen gir grunnlag for å utjevne graden av stratification i samfunnet (Esping Andersen 1990).

“A «welfare state» is a state in which organized power is deliberately used (through politics and administration) in an effort to modify the lay of market forces in at least three directions- first, by guaranteeing individuals and families a minimum income irrespective of the market value of their work or their property; second, by narrowing the extent of insecurity by enabling individuals and families to meet certain social contingencies (for example sickness, old age and unemployment) which lead otherwise to individual and family

crisis; and third, by ensuring by all citizens without distinction of status of class are offered the best standards available in relation to a certain agreed range of social services.”

(Pierson, Castles og Neumann, 2014).

Det er ikke nevnt de tre velferdsregimene til Esping Andersen i denne beskrivelsen, da den kom tidligere enn Esping- Andersen, men ut fra Asa Briggs definisjon ser vi at velferdsstaten er et politisk valg, organisert og administrert gjennom staten, der formålet er å beskytte individet fra markedskreftene. Allikevel dekker beskrivelsen de tre modellene for velferds kapitalisme, og griper også inn i dimensjonene om stratification og decommodification. Briggs nevner dagpenger som et eksempel på markedsutsatthet, og i norsk kontekst, vil man finne en del av sikringen mot markedskreftene og opprettholdelse av sosial status som rettigheter nedfelt i i folketrygdlovens § 4-1 (1997, § 4-1.). Samtidig er kjernen i velferdsstaten staters omfordeling av ressurser som hindrer at mennesker havner i fattigdom og mister sin sosiale status. Sett i lys av Esping- Andersens velferdsregimer er dagpenger ved arbeidsledighet organisert ulikt i flere land, mens dens formål er den samme og utkrystalliserer den seg i det universelle, korporative eller liberale regimet etter dens dekning og innhold. (Esping Andersen, 1990). Derfor er Esping- Andersens teori lagt til grunn for denne undersøkelsen, da dens mål er å se hvor Norge plasserer seg i velferdsregimene i dag, sammenliknet med 1980.

3. Problemstilling.

Med utgangspunkt i de sentrale momenter beskrevet i bakgrunnen for oppgaven er det interessant å se om utviklingen faktisk har påvirket selve definisjonen av det norske velferdssystemet. Dette med et teoretisk utgangspunkt fra Gøsta Esping Andersens teorier om samfunnets grad av stratification og decommodification, som henger sammen med landets plassering i de nevnte velferdsregimene gjengitt i tabell 1, side 7. Ut fra dette er det laget en problemstilling.

1. Har den norske modellen blitt endret fra et universelt til mer et konservativt eller liberalt regime siden 1980 til i dag?
2. I så fall, i hvilke av dem?

For å gjøre dette vil jeg benytte Esping- Andersens analytiske verktøy ved å benytte hans decommodification indeks og stratification indeks. Kort forklart henger disse dimensjonene sammen med graden decommodification (graden av individets markedsuavhengighet) i et samfunn (Esping Andersen, 1991) og av stratification (samfunnets lagdeling). Er man overlatt helt og holden til markedet som enkelt individ, har samfunnet stor grad av stratification og liten grad av decommodification. Er man i stor grad skjermet som enkeltindivid for markedet, har samfunnet stor grad av decommodification og liten grad av stratification. Sammenhengene mellom de to dimensjonene er at universelle velferdsregimer har større grad av decommodification og liten grad av stratification. Konservativer har en middels grad av decommodification og en middels grad av stratification. De liberale samfunn har liten grad av decommodification og stor grad av stratification.

I figur 1 på side 18 viser jeg hvordan de to dimensjonene påvirker hverandre. Dette er i seg selv en grovskisse som ikke tar hensyn til variabelenes egentlige vektning eller deres betydning for den konkrete indeks resultatene de utgjør. Kun en illustrasjon om at de to dimensjonene påvirker hverandre.

3.1.1 Annen forskning som knytter seg til problemstillingene.

Det er ikke mye norsk forskning i forhold til velferdssystemet med utgangspunkt i Esping- Andersens teoretiske begreper eller analytiske modeller som undersøkelsen vil legge til grunn. I Norge er mye av velferdsforskningen knyttet til konkrete velferdsområder og disses utvikling og virkning i det norske samfunnet. Problemstillingene som undersøkelsen tar utgangspunkt i handler om de kjennetegn og innhold som utkrystalliserer seg i Esping-

Andersens velfredsregimer gjennom bruk av teorien og de analytiske modellene til Esping Andersen og Allan og Scruggs replikasjoner i 2006.

Det er avgitt flere NOUer til Stortinget som tar for seg velferd som tema. Her kan nevnes NOU 2011: 7 Velferd og migrasjon, samt NOU 2017:2 Integrasjon og tillitt. Disse er også kjent som Brochmannutvalget 1 og 2. Allikevel har disse stort fokus på konsekvenser og tiltak i knyttet opp mot migrasjon og innvandring. NOU 2011: 7 tar lite for seg konkrete endringer i velferdstypologi som problemstillingen bygger på eller og hvor den norske velferdsstaten står i forhold til Esping- Andersens velferdsregimer. Det vil si at den ikke konkret ser på regimeendringer som denne undersøkelsen søker å gi svar på.

Jeg nevner også at det er avlagt en masteroppgave som rent metodisk og analytisk er lik denne undersøkelsen. Den har tilnærmet lik problemstilling som i denne undersøkelsen. Temaet er allikevel avvikende, da masteroppgaven tar for seg utviklingen av den polske velferdsstaten i overgangen fra sosialistisk økonomi og kommunistisk regime til markedsøkonomi og demokrati (A. Saltnes, 2005). Hennes konklusjon er at Polen var en universell velferdsstat før 1988, men etter 1999 var blitt et residualt velferdsregime i både decommodification dimensjonen og stratification dimensjonen. Selv om det er likheter i metode og analyse, samt at det konkret handler om endringer i velferdsregimene, så knytter denne undersøkelsen seg til hvordan Norges velferdsstat plasserer seg fra 1980 i sammenlikning så nært opp mot 2018 som mulig. Masteroppgaven som er nevnt tar også for seg transaksjonsteori, som er knyttet til kommunismens fall og hvilket politisk system som tok over etter dette. Det er vurdert å se på transaksjonsteori i denne oppgaven, men vurderingen falt på å være lite adekvat, da det ikke er påfallende eller påviselig at det har skjedd noen transaksjon fra et politisk system til ett annet.

Det er gjennomført forskning i Danmark gjennom Aarhus universitet, Institutt for Statskundskab, da først og fremst av statsviter og forsker Jørgen Goul- Andersen. Han har gjennom flere artikler og publikasjoner nevnt Esping- Andersens teoretiske modeller og velferdsregimene for velferdsstaten og utviklingen av denne i kjølvannet av nyliberalisme og økonomisk krise (pure.au.dk, 2017). Først og fremst er hans forskning basert på det internasjonale grunnlaget Esping- Andersen skrev sin teori om velferdsregimene. Goul- Andersen har som et utgangspunkt større fokus på Danmark og de endringer som har berørt landet fra 1980 og fremover. Norge er kun nevnt ofte i sammenheng med andre land som en

sammenlikning med de danske endringene, og ikke som denne undersøkelsen hvor problemstillingen kun omfatter Norge.

Det er også i Sverige avgitt flere utredninger angående velferdsutviklingen i landet, sist gjennomført 2017, men denne utredningen har hovedfokus på kvalitet. (regjeringen.se, 2017). I 2001 ble det utarbeidet en Svensk offentlig utredning, SOU:79 som tar for seg endringer i den svenske velferdsmodellen etter den økonomiske krisen på begynnelsen av 1990- tallet. Her har utvalget tatt for seg overordnede prinsipielle endringer i modellskifte og om det er endringer i den universelle modellen til noe annen modell. «*Sammanfattningsvis har vi inte kunnat påvisa något socialpolitiskt genomgripande modellskifte på nationell nivå i Sverige under 1990-talet*» (SOU 2001:79, kap. 3.6, s 251). Allikevel nevnes ikke Esping-Andersens velferdsregimer i større eller mer konkret omfang. Den tar kun for seg hvordan Sverige historisk sett har organisert sitt velferdssystem, og hva som er handlingsalternativene i fremtiden for å oppretthold en bærekraftig velferdsstat. Samtidig retter denne NOUen seg mot Sverige og ikke Norge som er temaet i denne undersøkelsen.

De andre landene har i stor grad undersøkelser og forskning knyttet til konkrete områder av velferden. Det er i liten grad forsket på selve regimetilhørigheten som Esping- Andersens bygger sin teori på. Som nevnt innledningsvis er bakgrunnen for undersøkelsen at velferdsstaten stadig er debattert med at vi forlater en modell eller system til fordel for noen annet. Gjennom å benytte Esping- Andersens velferdsregimer vil man gjennom undersøkelsene kunne gi svar på om Norge har endrer velferdsmodell siden 1980 og frem til i dag.

Det er gjennomført store konkrete forskningsprosjekt og utredninger som omhandler økende ulikheter i verdenssamfunnet, da først og fremst knyttet forholdet mellom kapital- og inntektsfordeling. Som et av de større verkene i nyere tid kan nevnes Thomas Piketty med sin *Kapitalen i det 21. århundret*. Han ser i dette verket på forholdet i kraften av konvergens og divergens mellom kapitalvekst og produksjonsvekst. (Piketty, 2014, s.25. Hans formel $r < g$, der r (produksjonsavkastningen) er lavere enn g (kapitalavkastningen) betyr at ulikhetene øker. Dette med bakgrunn i at r vil øke behovet for arbeidskraft som igjen gir investeringen verdi i form av lønsmottakere og skatteinntekter til staten gjennom. Kapital investert i produksjon konvergeres til flere lønsmottakere, og er tett knyttet til produksjonsprosessen og verdiskapningen denne medfører (K. Marx, 2015, s. 195). Divergensen skapes når kapitalen investeres i kapitalavkastning, som i sin rene form ikke gir

annen positiv eller negativ verdi enn for de som har investert. Denne sammenhengen er viktig fordi Thomas Piketty predikerer at formuer som investeres i kapitalverdi gir en større verdiøkning og høyere inntekt gjennom avkastning, enn vanlig investering i produksjonsavkastning og vanlig lønnsvekst. Dette gjør det mere attraktivt å investere i kapital fremfor produksjon. Ansvar for produksjonen og lønnsinntakene faller, og verdiene er satt i finansmarkedet der verdi og verdistigning er sentrale elementer for verdiskapningen. Prediksjonen bygger også på at en investering i aktive verdier i stedet for inaktive verdier ville gitt bedre fordeling av kapitalen gjennom arbeidsinntekt og større inntekter til staten gjennom skatter og avgifter. Pikettys forskning er mer makroøkonomisk, enn samfunnsvitenskapelig. Skjæringspunktet mellom de to ligger i hans vekt på betydningen av produksjonsinntekter og lønnsinntekt for arbeid som fordeles til de som er i arbeid, samt at denne inntekten og forbruk kan skattlegges av staten. Staten vil ha flere ressurser å fordele gjennom ressursene fra produksjonsverdier enn ved kapitalverdier. Dette fordi inntektsskatt og avgifter ved forbruk er høyere beskattet enn kapitalskatt, om denne utløses som utbytte. Om verdiene kun er investert i kapitalverdier har den ingen skattbar verdi. Denne teorien har et makroøkonomisk utgangspunkt, og griper ikke i stor grad inn i forhold til problemstillingen som er fremsatt, annet enn at den på makroøkonomisk nivå vil kunne påvirke staters mulighet til å opprettholde velferden. Den er derfor en teori som vil kunne påvirke variabler i undersøkelsen sekundært, men har ingen direkte korrelasjon med Esping- Andersens analysemodell.

Mer aktuelt er James P. Allans' og Lyle Scruggs' (2006) replikasjon av Gøsta Esping Andersens tre velferdsregimer innenfor dekommodifikasjon- og stratifikasjon dimensjonene. Deres arbeid er direkte knyttet opp til den fremsatte problemstillingen og griper inn i kjernen av denne undersøkelsen. Disse har sett på de samme 18 OECD landene og deres tilhørighet i velferdsregimene. I og med at Esping Andersens underlagsmateriale og konkrete utregninger av sine indekser for dekommodifikasjon og stratifikasjon ikke er tilgjengelig, har de to replisert utregningene for disse indeksene. Dette er grunnlaget jeg også vil benytte meg av i undersøkelsen av den norske velferdsstatens plassering innenfor de tre regimene. Disse er som allerede beskrevet sentrale videre i denne undersøkelsen.

3.1.2 Den norske modellen, andre nordiske land og den nordiske modellen.

Esping- Andersens har i 1980 karakterisert de tre skandinaviske landene som universelle. Ut fra denne karakteristikken har begrepet velferdsstat i Norden fått knyttet til seg synonymer

som Den norske modellen, Den svenska modellen, Den danske modellen eller Den nordiske modellen. Disse begrepene er ikke entydig like Esping- Andersens velferdsregimer, men de nevne si denne sammenheng fordi de er vel anvendte synonymmer for det universelle regimet. Begrepet modeller bygger på at de tre nordiske landene er definert som universelle velferdsregimer (Esping Andersen, 1990). I Finland og Island er det en høyere grad av konservatisme og liberalisme (Esping Andersen, 1990) I Sverige, Danmark og Norge er det en felles politisk idé om en velferdsstat som gir utjevning og fordeling av ressurser på universelt nivå. Det er likevel forskjeller mellom landene på hvilken måte man har organisert velferden, og det nevnes kort landenes egen definisjon av modellene. Dette med bakgrunn i at en universell modell i et land ikke nødvendigvis er likt i et annet.

Den norske modellen er som et eksempel definert slik:

«Det blir ofte framhevet at det som kjennetegner den norske modellen er samspillet mellom de ulike elementene, i det som kan defineres som en institusjonell likevekt» (NOU 2011:7, s. 48).

Den svenske regeringen definerer den svenske modellen slik: ”Sverige har ett, i internasjonell jämförelse, högt och jämlikt fördelat välstånd”, og videre ”Den svenska modellen kan sägas bestå av tre grundpelare: en arbetsmarknad som underlättar omställning, generell välfärdspolitik och ekonomisk politik för öppenhet och stabilitet” (regjeringen.se, u.å. Den svenska modellen).

Danmark har en annen tilnærming til velferdsstatens organisering: *«Mange lande i Europa bliver inspireret af den danske flexicuritymodel. Modellen kaldes også for ”den gyldne trekant”, fordi den har tre elementer: Et fleksibelt arbejdsmarked, indkomstsikkerhed og en aktiv beskæftigelsespolitik.»* (bm.dk, 2018).

Med dette menes at de tre landene har en høy grad av korporatisme som sørger for høy sysselsetting, en god inntektsfordeling og økonomisk forutsigbarhet for staten. Dette gir igjen grunnlag for en stabil fordeling av økonomiske og tjenestebaserte ressurser.

Felles for de tre landenes egne definisjoner er at vi ser konturer av den korporative modellen, der næringsliv, arbeidstakerorganisasjoner og staten har en avgjørende rolle for å opprettholde stabilitet og velferd for borgerne. Forhandlingsretten mellom arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner, samt staten som en tredje støttende part i fordelingspolitikken gir grunnlaget for den nordiske modellen, selv om det forekommer forskjeller i ytelser mellom

landene. Hvorfor dette tas med i denne undersøkelsen er fordi velferdsordninger ofte blir omtalt som stiliserte modeller, men faktisk er gjenstand for en blanding mellom universelle, korporative og liberale regimer. Et eksempel er pensjonsordningene. Disse er gjenstand for forhandlinger mellom arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner, men også staten, som hjemler formål og innhold gjennom lover for eksempel folketrygdloven (LOV 1997). I så måte er parter fra arbeidsgivere, arbeidstakere og politiske myndigheter formelle aktører i et tre-partssamarbeid. Undersøkelsen som er gjennomført her har ikke dette samarbeidet som hovedfokus, men nevnes i sammenhengen med at jeg har benyttet den norske modellen som utgangspunkt for problemstillingen. Med korporatisme betyr i denne sammenhengen den innvirkning dette har for stratification og decommodification indeksen etter Esping-Andersens begrepsverdier. Se kapittel 4 Operasjonalisering.

3.2 Three Worlds of Welfare Capitalism.

De tre velferdsregimene bygger på en teori om at stater har ulike erstatningsnivåer og karakteristikk som grupperer seg i velferdsregimer ut i fra måten man har organisert velferdssystemene. Problemstillingen som denne undersøkelsen tar utgangspunkt i er disse tre velferdsregimene.

Teorien bygger på kritikk av ensidig fokus på velferdsstaten i teori og forskning. Fokuset retter seg mest på staters rettigheter og garantier, samt hvor store utgifter de benytter til sosiale tiltak (Caramani, 2014). Esping Andersen hevder at det er flere faktorer som har betydning for hvordan velferdsstater fungerer og at disse faktorene knyttet sammen utgjør spesifikke velferdsregimer. Han trekker frem rollene til familien, stat og marked, og hvem som har sterk og svak innflytelse på å opprettholde sosial status, samt beskyttelse mot fattigdom. Han trekker også frem lojalitetsforholdet samfunnet preges av og om dette er rettet mot familie, stat eller marked. Til slutt trekker han frem hvordan velferdsstaten er i sin form. Om den individbasert, korporativ eller universell som beskrevet i tabell 1, side 8. Oppsummert måles statens ansvar for ivaretagelse av den enkelte. Dette er utgangspunktet for velferdsregimene (Esping- Andersen, 1990: side 4).

Wil Arts og John Gelissen skriver i *Three Worlds of Welfare Capitalism or more?* (Art og Gelissen, 2002), blant annet at Esping- Andersen har vært inkonsekvent med velferdsregimene ettersom han la til familiarisme dimensjonen i 1997, samt åpnet for en ny tyopoligi av velferdsstat som rettet seg mot Middelhavslandene som en egen gruppering av velferdsstater.

Det er også rettet kritikk mot Esping- Andersens teori fordi den ikke er omfattende nok (Fink, Lewis, Clark, 2001). Det tas fram kritikk som sier at flere forhold også påvirker en velferdsstat. Blant annet kjønn, migrasjon og religion og at regimene er for stiliserte og ikke gir større rom for flere faktorer som har påvirkning på dimensjonene decommodification og stratification.

3.2.1 Decommodification dimensjonen- graden av individets markedsuavhengighet.

I en enkel forklaring handler decommodification dimensjonen om samfunnets kontantoverføringer for å hindre folk i å havne i fattigdom ved arbeidsledighet, sykdom og alderdom. Esping- Andersen nevner decommodification innenfor rammen av historiske endringer i samfunnet. Under industrialiseringen ble arbeid gjort om til en vare, der arbeidstakere skiftet fra å være livegne i et landbrukssamfunn til å måtte tilby arbeidskraft for å få inntekter å leve av. Det vil si at de før industrialiseringen i stor grad kunne opprettholde et levebrød uten et marked. Etter industrialiseringen ville markedet bestemme hvilken inntekt man fikk, ut fra hva den enkelte kunne tilby av sin kompetanse eller behovet for arbeidskraft. Ut av dette vokste det fram krav om å beskytte mennesker fra markedet gjennom å tilkjenne dem rettigheter som skulle veie opp om man ble stående utenfor arbeidsmarkedet. (Esping- Andersen, 1990) I et samfunn der laissez- faire staten er dominerende, vil enkeltindividet være svært utsatt for markedets svingninger, det vil si at de er utsatte for variasjoner i tilbud og etterspørsel av arbeidskraft. Dersom tilbudet i arbeidsmarkedet er lavt, vil mange ikke ha muligheten til å opprettholde sin sosiale status og ikke være i stand til å livnære seg. Det er her decommodification spiller en sentral rolle for enkeltindividets evne til å opprettholde den sosiale status om man minster arbeidsinntekt. Dette gjelder i stor grad inntektsoverføringer og har som formål å livnære de som ikke kan arbeide. Det vil si at graden handler om hvor utsatt eller hvor beskyttet man er fra markedsmekanismene avgjør om et samfunn har høy eller lav grad av decommodification (Esping- Andersen, 1990). For Karl Marx var dette det sentrale spørsmålet i verket Kapitalen. Han mente at arbeidskraften var en vare som var svært utsatt for markedets mekanismer. Her mente han at arbeidsgiverne alltid ville søke å betale så lite som mulig for å tjene så mye som mulig. Verdien av en vare er lik tilført arbeid. Varen koster tilført arbeid og i så måte er lønn og profitt samlet det tilførte arbeidet (Marx, 2005). En stats evne til å omfordele ressurser for å opprettholde folks inntekt også når de står uten evne til å skape egen inntekt vil være avgjørende for graden av decommodification i et samfunn. En decommodification trend som bygget bygges i stor grad på at arbeidstakere har makt og

innflytelse, men etter 1990 viser det seg en bevegelse mot re-commodification. Det betyr at man beveger seg i en retning der individet blir mer markedsavhengig (Goul- Andersen, 2012). Dette underbygges også av Gooby, Lerut og Chung som beskrevet i kapittel 1, der nyliberalismen har spilt en avgjørende kraft som ren krisemekanisme, mens det opprinnelig er et strikt politisk paradigme som ønsker mindre statlig intervensjoner og mer marked (Gooby, Leruth og Chung, 2017, s.11). Samtidig understrekes det at Norge etter finanskrisen 2008 møtte denne med keynisisanske tiltak i stede for innsparinger og privatisering og slapp unna lavkonjunkturen (Gooby, Lerut og Chung, 2017, s.11). Det vil si at man stimulerte til tiltak som holdt folk i inntektsgivende arbeid.

På tross av den internasjonale trenden i retning re- decommidification som Goul- Andersen mener, bygger min hypotese på Norges særstilling hva gjelder oljeinntekter. Dette ut i fra at landet gikk fra underskudd i statsbudsjettet 1995, til nå å ha en statlig formue på 8,5 milliarder som tidligere nevnt i kapittel 1, avsnitt 1.1. Med dette utgangspunktet og ved bruk av Esping- Andersens analyseverktøy vil man kunne spore endringer i retning av decommidification eller re-commodification.

Esping- Andersen tar for seg tre inntektsoverføringer for å måle graden av decommidification i et samfunn. Disse tre er dagpenger ved arbeidsledighet, sykepenger og pensjoner. Gjennom kvalifiserings kriterier og erstatningsnivåer kan man spore denne graden.

3.2.2 Stratification dimensjonen- graden av samfunnets lagdeling.

Stratification handler om virkningen av velferdsstaten mot ulikhet (Valentin, 2007). Det vil si; Esping- Andersen benytter denne dimensjonen for å måle graden av sosialt statsborgerskap som beskrevet i Kapittel 2. Det handler i stor grad om hvordan velferden er organisert og hvordan den fordeler ressurser. Er det store fordeler til elitene og få til de fattige? Jevner organiseringen av velferden ut ulikheter og klasseskiller og hvordan oppnår den enkelte rettigheter til tjenester og ytelser? Stratification dimensjonen tar for hvordan staten gjennom sine sosiale tiltak re- distribuerer ressursene. Esping- Andersen deler sin analyse av stratification dimensjonen opp i tre karakteristika. Er den universell, er den behovsprøvd eller er den liberal (Esping- Andersen, 1990)? Den universelle modellen re- distribuerer i stor grad gjennom sosiale tiltak som er tilgjengelige for alle gjennom staten. Det vil si at rettighetene i stor grad ikke baserer seg på behovsprøving, men utløses ut fra den situasjonen man er i. Den korporative bygger på behovsprøving, at gjennom arbeid opparbeider seg rettigheter utover en minstandard. Behovsprøvingen bygger her på hvor

stor innsats man selv har gjennom arbeid og tiden man har arbeidet. Dette betyr at man ved innsats i arbeidsdeltakelse får opparbeidet seg rettigheter gjennom å være forsikret, og ytelsenes størrelse baserer seg på hva man ut i fra innsatsen kan få. Den siste karakteristikken er den liberale. Her handler det om at man selv tar ansvar for de tjenester man måtte ha behov for. Det vil si at enkeltindividet selv må sikre seg for å kunne motta tjenester. Det gjelder selv å forsikre seg mot høye kostnader som kan oppstå om man havner i en situasjon hvor som krever tiltak. Esping- Andersen mener stratification dimensjonen handler om hvordan samfunnet organiserer sitt sosiale statsborgerskap (Esping- Andersen, 1990, side 57). De tre modellene kan også gi indikasjoner på graden av sosial mobilitet i et samfunn. Stratification dimensjonen forteller oss også hvor stor grad et samfunn har av sosial mobilitet. Hvor lagdelt er et samfunn? En stat med høy grad av stratification vil ikke gi borgerne samme mulighet til å forlytte seg oppover i samfunnslagene enn et samfunn med lav grad av stratification. Dette fordi de tre karakteristikker sier noe om til hvem staten fordeler sine ressurser til.

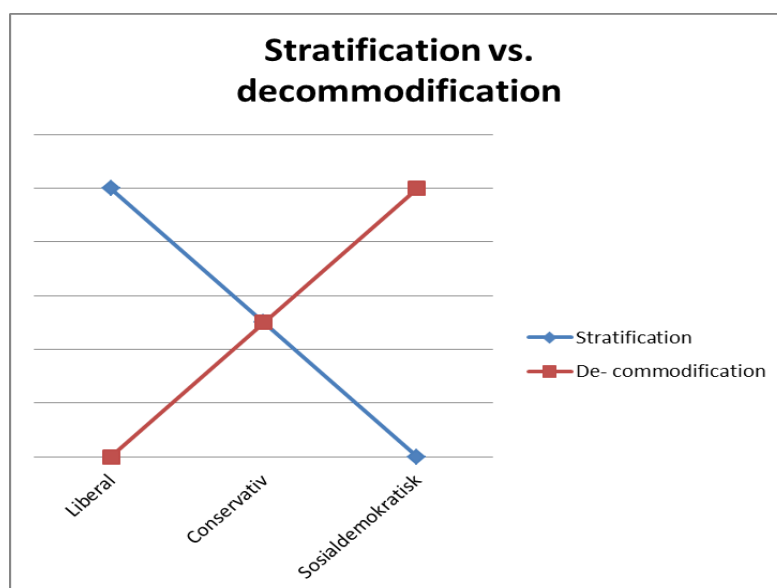

Fig. 1. Graden av stratification vs. Graden av decommodification (A. Sønnevold, 2018)

I figuren ovenfor viser jeg i grove trekk hvordan decommodification og stratification fortoner seg i de ulike velferdsregimene. Det universelle velferdsregimet har stor grad av decommodification og lav grad av stratification, men det konservative regimet har en middels grad av begge to. Det liberale regimet har en liten grad av decommodification og en høy grad av stratification. Jeg skriver inngående om regimene nedenfor.

3.2.3 Velferdsregimene

Det **universelle** velferdsregimet karakteriserer først og fremst av velferdsgoder som tilkjennes alle. Esping- Andersen nevner at det universelle regimet søker den høyeste standard for sosiale rettigheter og ikke bare minste ytelser (Esping- Andersen, 1990, side 27) Dette betyr at man går utover en dualisme mellom stat og marked, og legger vekt på sosial statsborgerskap som strekker seg utover de med behov eller samfunnslagstilhørighet og inkluderer alle samfunnslag. Alle samfunnslag er inkludert i et universelt sosialt sikkerhets system hvor ytelsen i stor grad bygger på det reelle behovet, som helsehjelp, sosiale likhetsprinsipper, som blant annet barnetrygd.

Ut i fra tabell 1, s. 8 er den universelle modellens karakteristikk at familiens rolle er marginal, markedets rolle er marginal og statens rolle er sentral. Ettersom staten omfordeler ressurser og bestemmer hvilke sosiale tilbud som tilbys og størrelsen på disse blir den mer sentral. Velferdsstaten fordrer derfor en solidaritetstilhørighet som retter seg mot staten og dens universelle form gir alle en deltakende rolle i den.

Esping Andersen legger også vekt på at det universelle velferdsregimet legger betydelige ressurser inn for å unngå store sosiale problemer gjennom å ha fokus på full sysselsetting (Esping- Andersen, 1990). Utgangspunktet er at om alle er i jobb og er sikret en inntekt vil kostnaden for velferdsstaten bli mindre og gjennom inntektsskatter får staten høyere inntekter som den kan omfordele til sosiale tilbud. De skandinaviske landene var i 1980 betegnet som universelle. De universelle samfunnene preges også av mindre ulikheter mellom de sosiale strata. (Esping- Andersen, 1990)

Det korporative velferdsregimet bygger på en dualisme mellom stat og marked. (Esping- Andersen, 1990) Utgangspunktet for det korporative velferdsregimet er først og fremst subsidiaritet. Samfunnet skal ikke intervensjonere før man ikke selv lenger klarer å opprettholde sin sosiale status. (Esping- Andersen, 1990). Det korporative er bygget på kirkens historiske sterke rolle i samfunnet. Det vil si at man legger vekt på tradisjonelle verdier der familien spiller en mer sentral sosial rolle enn i det universelle velferdsregimet, der staten er sentral. Det vil si at familien også har en sosial rolle til å ta vare på og bistå om enkeltindividet blir sosialt utsatt. Ut i fra dette bygger velferdsrettigheter på at man opptjener seg rettigheter gjennom å være yrkesaktiv, eller sørge for seg selv. Forsikringer er knyttet til helse, sosiale ytelser utover minstestandard og pensjon og er avhengig av at man har jobb eller evne til selv å betale for disse. Dualismen mellom stat, marked og egen betalingsevne viser seg for eksempel i pensjons ordninger i Tyskland. Disse er subsidiert av staten og markedet

(deutsche- rentevericherung.de, 2019). Arbeidsgivere er pålagt ved lov å opprette og organiserer pensjonsordninger på privat basis, men staten bidrar også finansielt til ordningene. Staten har satt bort ansvaret for organisering og gjennomføring. Rettigheter ble koblet sammen med klasse og status (Esping- Andersen, 1990, s. 27). Det vil si at man ikke var opptatt av å utligne klassesamfunnet og sosial ulikhet, i samme grad som i det universelle velferdsregimet.

Etter tabell 1, side 8 er det korporative velferdsregimets karakteristikk at familien har en sentral rolle, markedet har en marginal rolle og staten er subsidiær, som beskrevet ovenfor. Solidaritetstilhørigheten retter seg mot familien og den er korporativ da flere aktører er delaktige i organiseringen av velferden.

Tyskland, Frankrike, Italia og Østerrike er i 1980 de landene som har korporative velferdsregimer.

Det liberale velferdsregimet bygger på en residualitet. Det vil si at den retter sine ytelser kun for de som er i behov og behovsprøving står sentralt (Esping- Andersen, 1990). Det betyr at statens rolle er marginal og har en rolle som kan beskrives i sin ytterste konsekvens som en nattvekter stat. Systemet bygger på at den enkelte selv må sørge for sin egen velferd. De liberale velferdsregimene er ikke lik en *laissez faire* stat. Den har ordninger som kommer de i behov til gode, men den bygger på marginale minsteytelser etter behov. Staten er residual, det vil si at den kun tar vare på de som ikke på annen måte klarer å oppnå livsnødvendigheter.

Etter tabell 1, side 8 er det liberale velferdsregimets karakteristikk at familien har en marginal rolle, markedet har en sentral rolle og statens rolle er marginal. Solidaritetstilhørigheten retter seg mot markedet og velferdsstaten form er individrettet ettersom det er den enkeltes ansvar å sørge for sin egen velferd.

USA, Australia og Canada er landene som mest markant gir et bilde av det liberale velferdssystemet.

Familia velferdsregimet ble lansert av Esping- Andersen i 1997. Denne dimensjonen tar for seg familiens rolle i velferdsstaten. Om den var marginal, middels eller sentral. Jeg nevner dette regimet, men det er ikke tatt inn i denne undersøkelsen, da regimet ikke er sammenliknbart med Esping- Andersens velferdsregimer fra 1980.

4. Metode

4.1.1 Forskningsdesign og metode.

Ut fra problemstillingen og valg av teori har jeg valgt å benytte komparativt case design som sammenlikner Esping- Andersens resultater fra *Three Worlds of Welfare Capitalism* (Esping- Andersen, 1990) fra 1980 med så nært opp til nåtid som mulig. Et case er en studien av en enhet- Ii dette tilfelle er dette velferdsstaten. Det komparative er to enheter som utgjør velferdsstaten i 1980 sammenliknet med velferdsstaten så nært opp til nåtid som mulig gjennom empiriske kvantitative data. (Andersen, 2013, side 35). Designet er også intensivt, der enhetene er velferdsstaten, men en rekke variabler er knyttet til velferdsstaten gjennom analyseverktøyet som er valgt (Hellevik, 2009). Designet er virkelighetsnært, og omfatter konkret gjennomgang av velferdsstatens ytelse innenfor de nevnte kategorier.

Metoden er kvantitativ, da Esping- Andersen knytter kvantitative data til variablene ved empiri. Disse har en kausal sammenheng med Esping- Andersen sine. Dette er gjort ved hjelp av James P. Allan og Lyle Scruggs to replikasjonssett av decommodification og stratification dimensjonene (Allan og Scruggs, 2006). Det er en systematisk undersøkelse, der samme observasjonsenhet blir målt på gjennom tid, for å se om framsatt problemstilling om det norske velferdsregimet har endret seg eller om det fortsatt er universelt. Enheten er som nevnt velferdsstaten, der flere velferdstiltak er variablene. På denne måten kan man gjennom analysen måle graden av statens ytelse til befolkningen og graden av samfunnets lagdeling. I denne undersøkelsen er staten det begrep som benyttes om alle nivåer innfor Norges offentlige forvaltning. Dette fordi forvaltningsnivåene ikke har noen relevans for selve gjennomføringen av undersøkelsen, men kvantitative verdier knyttet til ytelse. Konkret er dette arbeidsledighetstrygd, sykepenger og pensjon etter decommodification dimensjonen som utgjør kontant overføringer til de som er kvalifisert for det, samt korporative, liberale og universelle karakteristikk i stratification dimensjonen. I stratification dimensjonen er antall pensjonsordninger, etatisme, sosialhjelp, private pensjoner, private helsetjenester, graden av universalisme og likhetsprinsippet variablene. De fleste er målt ut i fra de konkrete ytelsene som gis til befolkningen, bortsett fra de to siste i stratification dimensjonen som er et gjennomsnitt av henholdsvis dekningsgraden og erstatningsytelse fra decommodification dimensjonen. Dette beskrives nærmere i avsnittet om operasjonaliseringen av undersøkelsen. Jeg har i den sammenheng valgt å benytte meg av samme operasjonalisering som Esping- Andersen benyttet seg av i sin teori som plasserer land innenfor de tre velferdstypologiene.

Den analytiske modellen Esping- Andersens har som utgangspunkt går ut på scores av de kvantitative verdiene for variablene som til slutt sammenstilles og måles opp i en indeksgrad av decommodification og stratification. Til slutt gir dette et resultat som klassifiserer til velferdsregimene.

Det har vært nødvendig å se mer kritisk på Esping- Andersens kvantifisering av velferdskategorisering. Dette for å fremskaffe et tallmessig uttrykk for eventuelle regimeendringer, og for å kunne få fram sammenlikninger hvor en kan oppdage eventuelle skifter i typologi. Hans analytiske modeller for graden av decommodification og stratification har vært analysemodellen som gir grunnlag for å sammenlikne Norge fra 1980 til i dag.

Målingen av decommodification dirkete fra Esping- Andersen er usikker. Dataene fra hans undersøkelser bygger på data fra The Swedish Center for Social Research (SOFI) og The Social Citizens Project. Disse dataene er ikke tilgjengelige.

James P. Allan og Lyle Scruggs utarbeidet en replikasjon av Esping- Andresen decommodification indeks i *Welfare state decommodification in 18 OECD countries: a replication an revision*, 2006 og *Social stratification and welfare regimes for the 21st. century: revisiting the «The Three Worlds of Welfare Capitalism»*, 2006.

Her er det sammenfall mellom metoden til Esping- Andersen, men resultatet for decommodification indeksen avviker fra Esping- Andersens. Dette forklares nærmere i avsnitt 4 på denne side. Det er nødvendig å understreke at bruken av Allan og Scruggs ikke omfatter deres generøsitetsindeks, justeringer eller tillegg fra de nevnte replikasjonssett. Dette for å komme så nær utgangspunktet til Esping- Andersens operasjonalisering som mulig.

Det er også nødvendig å være kritisk til Esping – Andersens decommodification indeks, hvor han oppgir en indeks på 38,3 for Norge (Esping- Andersen, 1990: s 52). Dersom man følger beskrivelsen oppgitt Esping- Andersen (Esping- Andersen, 1990: s 54) og nevnte datasett til Allan og Scruggs i 2006 er resultatet en decommodification indeks for Norge 36,2. Dette er regnet ut i vedlegg 1 som en del av denne undersøkelsen. For videre beskrivelse, se avsnitt 4.1.4 Operasjonalisering.

Dette gir grunnlag for å anta at det også er tillagt andre faktorer som ikke er konkret gjengitt i hans utdyping av operasjonaliseringen i *Three Worlds of Welfare Capitalism*, og derfor er det ikke mulig å lage en direkte sammenlikning mellom Esping- Andersens decommodification indeks på 38,3 fra 1980 (Esping Andersen, 1990, side 52). Derfor er Allan og Scruggs sin analyse i replikasjonen av decommodification indeksen lagt til grunn

for undersøkelsen. Denne indeksen er det mulig å legge grunn, da den sammenfaller med beskrivelsen av Esping- Andersens operasjonalisering av velferdsindeksen i decommodification dimensjonen. Analysemodellen benyttet av Esping- Andersen for stratification indeksen vil være mulig å benytte og er lagt til grunn for gjennomføringen av undersøkelsen. Jeg understreker også her at indeksen kun er regnet rett ut i fra det Esping Andersen har lagt til grunn for omgjøring av kvantitative data til scores. (Esping- Andersen, 1990, s 77- 78). Den opprinnelige indeksen er også regnet ut i vedlegg 1.

4.1.2 Data og kilder.

Undersøkelsen tar utgangspunkt i data som allerede er produsert. Det legges til grunn datamateriale som nevnt i metode Lyle Scruggs sammenstillet Comparative Welfare Entitlements Dataset forkortet CWED2 (Scruggs, Jahn og Kouitto, 2017). Datasettet bygger på de variabler som Esping- Andersen har benyttet i sin Three Worlds of Welfare Capitalism utgitt i 1990. Det er her mulig å finne data frem til 2017. Variablene i settet tar utgangspunkt i decommodification dimensjonen, og disse blir benyttet der det ikke er mulig å finne andre data i tiden etter 2017. CWED2 datasettet er ikke fullført helt frem til 2017, og derfor nevnes videre perioden 210- 2018. For nyere tid bygger primærkildene også på tall fra Statistisk sentralbyrå, Lovdata, NAV, og regjeringens rapporter og nasjonalregnskap. Det understrekes at det er fortolkningen gjennom Esping- Andersens (Esping- Andersen, 1990) og Allan og Scruggs (Allan og Scruggs, 2006) beskrivelser av variablene som er grunnlaget for de data som benyttes.

Kildene fra SSB benyttes for å finne data fra folketrygden knyttet til pensjoner og sosiale utgifter så langt fram mot nåtid som mulig. NAV er også benyttet i denne sammenhengen. Dette for å kunne tallfeste de variablene som omhandler først og fremst dagpenger, sykepenger og pensjoner. Lovdata er benyttet for å finne konkrete materielle rettigheter som påvirker konkret variablenes verdi. Finans Norge er benyttet for å finne graden av private pensjoner. Andre kilder som benyttes er blant annet Norsk offentlige utredninger (NOU), Godby, Lehrut og Chung, Pikkety og Store norsk leksikon online. Disse kildene benyttes for å utdype og forklare begreper og fenomener som er relevant for undersøkelsen.

Alle data og kilder som er benyttet i oppgaven er åpne og tilgjengelige via bøker, nett, tidsskrifter og aviser. Det er vurdert at det ikke er hensyn å ta i forhold til personvern eller opphavsrett annet enn kildehenvisninger. Det er derfor ikke vært aktuelt å anonymisere personer eller søke tillatelse for henvisning eller gjenbruk av datamaterialet.

4.1.3 Validitet og reliabilitet.

Å finne valide data betyr at man forsøker å finne relevante data for å svare på problemstillingen, samt at kildene er pålitelige. Det vil si at de er reliable (Hellevik, 2009).

Som tidligere nevnt har Esping- Andersen ikke konkretisert sine bakgrunnsdata eller klassifiseringen av decommodification indikatorene som leder til klassifisering i de tre velferdsregimene. Dette gir en svakere validitet da man ikke direkte kan måle opp mot de verdier som han har plassert Norge etter i 1980. For å kunne styrke målingsvaliditeten har jeg benyttet Allan og Scruggs replikasjon (Allan og Scruggs, 2006) og datasettet CWED2 (Scruggs, Jahn og Kouitto, 2017). Datasettet er bearbeidet og benyttes direkte der det ikke er andre reliable kilder. Så langt dette datasettet rekker blir det benyttet til metodetriangulering, der resultatene mellom 1980 og nåtid har store endringer for å sikre validiteten. Ellers er det forsøkt så langt det er mulig å benytte andre kilder til triangulering der resultatene har store avvik med Esping Andersens. Dette for å styrke kildens validitet og reliabilitet. Deretter vil er det benytt hans og Allan og Scruggs forklaringer på utregning av score, se kapittel 4 Operasjonalisering. Dette fordi variablene må ha en kausal sammenheng med 1980 verdiene. Dette for å oppnå en komparativ validitet. At det samme måles. Der scores velferdsvariabler opp i mot alle 18 OECD- lands gjennomsnitt, pluss minus ett standardavvik. Resultatet av scorene gir igjen en decommodification indikator som kan sammenliknes mellom land, men i undersøkelsen er det også nødvendig å benytte Esping- Andersens konklusjoner om hvilke land som tilhører hvilke velferdsregimer, men for ytterligere å styrke validiteten vil jeg gjøre dette med å sammenlikne Norge 1980 og så nært til nåtid som mulig ved å regne ut et gjennomsnitt av de forhåndsdefinerte grupperingene innen regimene fra 1980 i decommodification dimensjonen.

Ved også å benytte Allan og Scruggs replikasjoner av decommodification dimensjonen og stratification dimensjonen fra 2006 strykes validiteten i og med at korrelasjons koeffisient mellom Esping- Andersen og deres replikasjon har en høy grad som fremvist i kapittel 4. pkt. 4.1.4.

Hva gjelder stratification dimensjonen anser jeg at Esping Andersens måling innehar en høy grad av validitet, men også her benytter jeg meg av Allan og Scruggs replikasjonssett for å styrke reliabilitet og validitet.

4.1.4 Operasjonalisering

Som nevnt bygger problemstillingen på Esping- Andersens tre velferdsregimer. Jeg har spurt om Norge fortsatt er i det universelle velferdsregimet, eller om det har endret seg i en retning mot det mer korporative eller liberale. Som beskrevet i metode har jeg valgt å legge Esping- Andersens paradigme om velferdstypologier til grunn. Hans kategorisering av velferdsstater bygger på indekser der han plasserer stater etter score og så kategorisert i tre velferdstypologier gitt ut i fra en sammenlikning mellom 18 kapitalistiske OECD land. Med denne kategoriseringen kvantifiserer han score og resultater som forenkler sammenlikning mellom landene. Som nevnt tar denne undersøkelsen tar for seg Norge og 1980 resultatene blir sammenliknet med perioden 2010- 2018 og bygger på Esping- Andersens metode (Esping- Andersen, 1990) og Alan and Scruggs replikasjoner av decommodification og stratification dimensjonene i 2006. I dette avsnittet forklarer jeg nærmere hvordan dette er gjort, og kommer tilbake til de to dimensjonenes forhold til hverandre i kapittel 5.

Decommodification indeksen tar utgangspunkt i følgende variabler:

Dagpenger og sykkelønn.

1. Erstatningsgrad av lønn.
2. Bistandsperiode
3. Kvalifiseringsperiode
4. Ventedager
5. Ytelsens dekning i befolkningen.

Erstatningsraten er dekningen den enkelte mottar ut fra en standard ytelse de første 26 ukene gitt prosentvis ut i fra en gjennomsnittlig industriarbeiderlønn, brutto skatt. Det vil si at den enkelte ikke taper inntekt ved sykdom. Bistandsperioden er hvor lenge man har krav på ytelsen. Kvalifiseringsperioden er hvor lenge den enkelte må opparbeide seg rettigheten. I Ventedager er perioden arbeidstaker må vente for å få ytelsen fra første fraværsdag. Ytelsens dekningsgrad er hvor mange som er omfattet av ytelsen. Dagpenger og sykepenger har i 1980 forskjellige ytelser som kan leses ut i fra tabell 2 på side 30.

Pensjoner.

1. Minimum pensjonsytelse
2. Standard pensjonsytelse.
3. Kvalifiseringsperiode
4. Arbeidstakernes dekningsgrad.
5. Take up.

Minimum pensjonsytelse er det det vi til sammenlikning i Norge kaller en minstepensjonist. Dette er minste grunnpensjon man mottar fra staten. Standardpensjon er pensjonsytelse som bygger på en gjennomsnittlig industriarbeiders pensjon fra staten. Kvalifiseringsperioden er antall år man må ha jobbet for å motta pensjonen. Arbeidstakers dekningsgrad er hvor mye av pensjonskostnadene som arbeidstakerne må betale for selv i pensjonssystemet. Her er det også regnet inn tjenstepensjoner og private pensjoner som også kan være tariffestet, men som ikke staten dekker. Til slutt er take up hvor mange som er omfattet av folketrygdens pensjonsordning. Tallene for variablene kan leses ut fra tabell 2, på side 30.

Esping- Andersen gir deretter score i forhold til plasseringen de fire første indikatorene i kategoriene. Utgangspunktet for plasseringen av score er gitt ut i fra formelen:

$$\begin{aligned} <(\text{gjennomsnitt} + \text{standardavvik}) &= 3 \\ \text{Faktor X (Indikator 1,2,3 eller 4)} &= (\text{+/- ett standardavvik}) = 2 \\ >(\text{gjennomsnitt} - \text{standardavvik}) &= 1 \end{aligned}$$

Her benyttes begrepet standardavvik (SD). Standardavvik er kvadratroten av summen av kvadrerte avvik fra gjennomsnittet for alle enheters verdier, dividert på antall enheter (Hellevik, 2009). Faktor X er en av de fire indikatorene som måles hver for seg og gis score 1, 2 eller 3. Er indikatoren større enn gjennomsnittet av de 18 OECD- landene pluss ett SD får den score 3. Er indikatoren innenfor gjennomsnittet og ett SD får den score 2. Er indikatoren mindre enn gjennomsnittet minus ett SD får den score 1. Se tabell 2. Her betegnes gjennomsnitt pluss et SD som high cut, gjennomsnitt som mean og gjennomsnitt minus et SD som low cut. Grunnen til at det er benyttet gjennomsnitt for alle 18 OECD-landene er grunnlaget for den komparative undersøkelsen. Man sammenlikner landene opp mot gjennomsnitt og standardavvik for å kunne vurdere forskjellene mellom hvilke land som tilhører hvilken velferdsregime. Merk også at variablene som har positiv tendens hvor mindre de kvantitativt uttrykker seg scorer omvendt av forklaringen over. Det vil si at en

kvalifiseringsperiode for å motta en ytelse er mer positiv om den er null i stede for 10. Null scorer 3 og 10 scorer lavere.

For Norge i 1980 ser de repliserte dataene og score etter Allan og Scruggs slik ut:

Norway	1980	Mean alle 18	SD alle 18	Low cut	High cut	> gj.snitt+ SD	Gj. Snitt+/- SD	< gj. Snitt+ SD
UE	Replacement rate.	70,2	62	17,1	44,9	79,1	2	
	Duration limit (weeks)	40	38,8	13,5	25,3	52,3	2	
	Qualifying period (weeks)	4	39,8	39,5	0,3	79,3		3
	Waiting (days).	3	4,6	5	-0,4	9,6	2	
	Coverage	0,85	0,71	0,16			No score	No score
Sickness	Replacement rate.	100	64,4	27,5	37	92		3
	Duration limit (weeks)	52	56,6	42,6	14	99	2	
	Qualifying period (weeks)	2	9,5	15	24,5	-5,5	2	
	Waiting (days).	0	4,7	4,7	9,4	0		3
	Coverage	1	0,83	0,17			No score	No score
Pension	Minimum pansion replacement	42,5	32,3	11	21,3	43,3	2	
	Standard pension replacemnt	54,5	52,4	17,1	35	70	2	
	Qualifying perriod (years)	0	22,9	18,9	42	4		3
	Emplyee funding %	0	0,31	0,22	0,54	0,13		3
	Take up.	0,99	0,9	0,1			No score	No score

*Beregning er omvendt da lavere score betyr høyere grad av decommodification

Tabell 2. Decommodification indeks- Alan og Scruggs replikasjon etter Esping Andersens metode. (A. Sønstevold, 2018)

Ut i fra scorene gitt etter beskrivelsen over er det regnet sammen en decommodification indeks for landene totalt. Norges utgangspunkt er decommodification indeksen og plasseringen i 1980. Dette avgrensar undersøkelsen til kun å gjelde Norges plassering innenfor de tre velferdsregimene. Det vil si at Norge måles opp i mot gjennomsnittet og standardavviket i 1980, og det tas ikke hensyn til de øvrige 17 OECD landenes endringer over tid. Sammenstillingen av scores og decommodification indeks for Norge i 1980 er som følger:

Scruggs & Allan	Dagpenger	Sykdom	Pensjon	
Score	4	6	4	
Score	2	2	4	
Score	3	2	3	
Score	2	3	3	
Summert	11	13	14	
Decom. Indeks	9,35	13	13,86	36,21

Tabell 3. Decommodification indeks 1980. (A. Sønstevold, 2018)

Tallene i tabell 3 er tatt ut i fra tabell 2. Decommodification indeksen er regnet ut i fra følgende oppgitte prosedyre av Allan og Scruggs i 2006.

Erstatningsratene for dagpenger og sykepenger ganges med 2, da inntekt regnes som svært avgjørende for ytelsesmottakeren. Dette er fordi inntekt er likvider som er avgjørende for mottakeren så denne kan opprettholde sin sosiale status. For pensjon ganges minimum- og standardpensjon med 2, av samme årsak som for dagpenger og sykdom. Deretter summeres

kategoriene som gjort ovenfor. Der får vi scorene 11, 13 og 14. Disse scorene ganges til slutt med dekningsgraden for dagpenger og sykdom. For pensjon er dette take up raten ganget med score som oppgitt i tabell 2.

Decommodification scorene innenfor hvert felt er sammenstillet til en decommodification indeks og kan sammenliknes med andre lands score opp mot 1980 nivå. 1980 er i så måte utgangspunktet for eventuelle forskyvninger i universell, konservativ eller liberal retning. Ved å benytte denne analysemodellen opp i mot problemstillingen er det endringer i scorene som vil indikere om Norge har skiftet fra å være et universelt velferdsregime til et mer korporativt eller liberalt velferdsregime i decommodification dimensjonen.

Som nevnt i Kapittel 4 Metode er det en differanse mellom Esping- Andersens decommodification indeks for Norge i 1980. Esping- Andersen oppgir 38,3 hvorav replikasjonen til Alan og Scruggs gir 36,2, som jeg også har kommet fram til.

På grunnlag av dette har jeg gjort en korrelasjonsberegning i Excel for å se om det er sammenheng mellom resultatene fra den opprinnelige utregningen 1980 og replikasjonen i 2006:

Esping- Andersen 1980				
Summert	11	14	15	
Decom. Indeks	9,4	14	14,9	38,3
Allan og Scruggs 2006				
Summert	11	13	14	
Decom. Indeks	9,4	13,0	13,9	36,2

Korrelasjon koeffisient	
summert decom. Indeks	0,99587059
Korrelasjon koeffisient	
decom. Indeks	0,99933349

Tabell 4. Korrelasjons koeffisient Esping, Andersen/ Allan og Scruggs indekser 1980. (A. Sønstevold, 2018)

Allan og Scruggs oppgir en korrelasjon koeffisient totalt for sin replikasjon på 0,92 for gjennomsnittet av alle score for 18 land innenfor de tre decommodification variablene opp mot Esping- Andersen score (Allan og Scruggs, 2006). Beregningen over gjelder isolert for Norge og korrelasjonen mellom de to. Som vi ser er korrelasjonene nært opptil 1, og i den sammenheng kan operasjonaliseringen beskrevet over benyttes videre i undersøkelsen.

I og med at decommodification også omfatter begrepet fattigdom har jeg også målt de konkrete inntektsoverføringene der dette er aktuelt opp i mot fattigdomsgrensene gitt av EU Denne betegnes med EU60. Det vil si at 60 % av medianinntekten regnes som under

fattigdomsgrensen (ssb.no, 2009). Jeg har valgt EU60 fordi landene vi som oftest sammenlikner oss med benytter og som er medlemmer av EU. Blant annet benyttes denne grensen av de to andre skandinaviske landene.

Stratification indeksen:

Variabler:

1. Korporatisme- antall pensjonsordninger som er operative.
2. Etatisme- pensjoner til myndigheter/ statsansatte.
3. Behovsprøvd sosialhjelp- relativ andel av behovsprøvde velferdsgoder, målt i % av totale sosiale utgifter.
4. Private Pensjoner- andelen av private pensjoner totalt opp mot totale pensjonsytelser.
5. Privat helsevesen- andelen av private helseutgifter opp mot totale helseutgifter
6. Universalisme.- målt som prosent andel av befolkningen 16- 65 år som er berettiget ytelse. jf. decommodification indeksen.
7. Stønadsdifferanse eller likhetsprinsippet, målt som prosent andel av befolkningen 16- 65 år som er berettiget ytelse. jf. decommodification indeksen.

Stratification indeks	1980	Esping- Andersen
Variabler	Antall	Forklaring
Antall pensjonsordninger	4	Fire pensjonsordninger i 1980
Etatisme	0,9	% av BNP til pensjon for myndighetens ansatte
Behovsprøvd sosialhjelp	2,1	Hvor stor andel utgjør sos.hj. av totale sosiale utg.
Private pensjoner	8	Hvor stor andel av private pensjoner av totalen
Privat helsevesen	1	Hvor stor andel er private helsetjenester av totalen
Universalisme	95	Andel mellom 16- og 65 som har krav på dagpenger sykepenger, pensjon.
Stønadsdifferanse	0,69	Stønadsdifferanse av dagpenger, sykepenger og pensjon for gjennomsnittsarbeider

Tabell 5. Esping- Andersen decommodification 1980. (A. Sønstevoid, 2018)

For å måle stratification indeksen gjelder den samme formel som i decommodification indeksen, men indeks scorene er annerledes. Esping- Andersen begrunner dette med at stratification i et samfunn har større konsekvenser for ulikhet i samfunn med høy stratification score enn land med lav grad av stratification, og følgelig er scorene mer differensierte enn i decommodification dimensjonen (Esping- Andersen, 1990). De regnes ut etter følgende:

$$\begin{aligned} <(\text{gjennomsnitt} + \text{standardavvik}) &= 4 \\ \text{Faktor X (Indikator 1,2,3 eller 4)} &= (\pm \text{ ett standardavvik}) = 2 \\ >(\text{gjennomsnitt} - \text{standardavvik}) &= 0 \end{aligned}$$

Her benyttes begrepet standardavvik (SD). Standardavvik er kvadratroten av summen av kvadrerte avvik fra gjennomsnittet for alle enheters verdier, dividert på antall enheter (Hellevik, 2009). Faktor X er en av de fire indikatorene som måles hver for seg og gis score 0, 2 eller 4. Er indikatoren større enn gjennomsnittet av de 18 OECD- landene pluss ett SD får den score 4. Er indikatoren innenfor gjennomsnittet og ett SD får den score 2. Er indikatoren mindre enn gjennomsnittet minus ett SD får den score 0 (Se vedlegg 1). Grunnen til at det er benyttet gjennomsnitt for alle 18 OECD- landene er grunnlaget for den komparative undersøkelsen Esping- Andersen gjennomførte (Esping- Andersen, 1990). Man sammenlikner landene gjennom gjennomsnitt og standardavvik for å kunne vurdere forskjellene mellom hvilke land og gradene av stratification landene har. I denne undersøkelsen er ikke omregningene til Allan og Scruggs hensyntatt. Dette fordi sammenlikningen med året 1980 er grunnlaget også i denne dimensjonen. Det vil si at det er Esping- Andersens oppgitte gjennomsnitt og standardavvik nyere data vil bli målt med for så å sammenlikne i tid. Problemstillingen spør om Norge er fortsatt universelt eller har endret seg til korporativt eller liberalt. Det er gjennom scorene og eventuelle endringer i disse som indikerer om det er endringer eller ikke.

Norge 1980	Verdi variabel	Kode 0	Kode 2	Kode 4
Pensjonsprogram		Ingen ordning	2-4 ordninger (Score 2)	5 eller fler ordninger (Score 4)
	4		2	
Estatisme		Mindre eller lik 1% (0)	Større enn 1 og lik 2,1%	Over eller lik 2,2 (4)
	0,9	0		
Behovsprøvdde sosiale ytelser		Mindre enn 3% (0)	Fra 3 til 8% (2)	Over eller lik 8% (4)
	2,1	0		
Private pensjoner		Mindre enn 10% (0)	Mellom 10% og 15% (2)	Over eller lik 16% (4)
	8	0		
Privat helsevesen		Mindre enn 10% (0)	Mellom 10% og 20% (2)	Over eller lik 21% (4)
	1	0		
Universalisme		Mindre eller lik 60% (0)	Mellom 61% og 85% (2)	Over eller lik 86% (4)
	95			4
Likhetprinsipp for ytelsene		Under 55% (0)	Mellom 55% og 80% (2)	Over eller lik 81%
	66,8		2	

Tabell 6.. Decommodification score Esping, Andersen 1980. (A. Sønstevoold, 2018)

I denne dimensjonen er variablene delt inn i **karakteristikker**. Esping- Andersen har delt stratification dimensjonen inn i korporative, den liberale og den universelle (Esping- Andersen, 1990). Det samme har Allan og Scruggs gjort i sin gjennomgang av stratification dimensjonen i 2006. Dette for at man forventer at et land som scorer høyt på en karakteristikk, ikke vil score like høyt på noen av de andre karakteristikkene (Allan og Scruggs, 2006, s. 5-6). Sett i lys av problemstillingen er dette et utgangspunkt som kan gi indikasjon på om Norge har endret karakter fra universelt i 1980 til mer korporativt eller liberalt, dersom scorene endrer seg i nåtid.

Korporative karakteristikker.

Pensjonsprogram måles for å se om det er særpensjonsordninger som gir en andel av befolkningen mer enn den grunnleggende pensjonsdekningen. Det vil si tjenstepensjoner og yrkesrelaterte pensjoner, men som har en framtreddende rolle i samfunnet. En høy grad av korporatisme gir en høy grad av stratification. En lav grad av korporatisme gir en lav grad av stratification. Dette fordi færre pensjonsordninger gir lite rom for særpensjonsordninger som gir større grunnlag for variasjon i pensjonsytelsene, og som kan gi ulikheter mellom samfunnsgrupper der noen får høyere ytelse enn andre. Korporatisme graden måles etter Esping- Andersens beskrivelse fra 1990, side 77- 78.

Det gis null score for land med to eller færre pensjonsprogram. Det gis to score for land mellom tre til og med fem pensjonsprogrammer. Det gis score fire for land med seks eller flere pensjonsprogram.

Etatisme gjelder hvor mange ordninger eller privilegier som er operative for statens ansatte og hvor stor andel av BNP dette omfatter. Her handler det om statens fordeling av ressurser til sine egne ansatte (Esping- Andersen, 1990). Det vil si at en lav grad etatisme betyr en liten andel forbrukt i forhold til BNP, mens stor grad betyr større grad av etatisme. Høy etatisme gir større grad av stratification, lav grad betyr lavere grad av stratification. Dette fordi en lavere grad av etatisme ikke gir myndighetspersoner forholdsvis store fordeler enn resten av befolkningen, i motsetning til en høy grad som gir myndighetspersoner større privilegier.

Etatisme graderes etter Esping- Andersen 1990, side 77-78 på følgende måte. Det gis null score til land med mindre enn eller til om med en prosent, det gis to score til land høyere enn en prosent og til og med to komma en prosent og til slutt gis det fire score til land fra to komma to prosent og høyere av BNP.

Liberale karakteristikk.

Behovsprøvd sosialhjelp omfatter statens forbruk til disse ytelsene. Begrepet omfatter ikke bare økonomisk sosialhjelp, men også andre ytelser som bostøtte. Dette måles opp i mot statens sosiale utgifter, for å avdekke om staten har en høy grad av dekning av behovsprøvde ytelser. På denne måten kan man finne ut om staten gir høy eller lav grad av ytelser basert på behovsprøving. Stort forbruk betyr stor grad av stratification, lite forbruk betyr lav grad av stratification. Sosialhjelp graderes etter Esping- Andersen 1990, side 77-78 på følgende måte. Det gis null score til land med mindre enn eller til og med tre prosent, det gis to score til land høyere enn tre prosent og til og med åtte prosent og til slutt gis det fire score til land over åtte prosent og over.

Private pensjoner er pensjoner som ikke er organisert gjennom staten. Det betyr de pensjonsordninger arbeidsgivere dekker gjennom individuelle avtaler, tariffavtaler eller den enkelte dekker ordningen selv. Her måles den prosentvise andelen av private pensjoner opp i mot alle pensjonsutbetalinger for å finne hvor stor andel disse utgjør av de totale pensjonsutbetalingene i prosent. Her vil lav grad av privat pensjon bety lav grad av stratification, mens en høy andel av private pensjoner betyr høy grad av stratification. Esping- Andersen scorer private pensjoner der andel under ti prosent gir en score på null. Andel fra til og med femten prosent gis en score på to. Andel over seksten prosent gis en score på fire (Esping- Andersen 1990, side 77-78)

Privat helsevesen måles som andel av totale helseutgifter. Dette for å finne ut om det er stor eller lav andel av disse tjenestene i landet. Høy grad av private helseutgifter gir høy grad av stratification, lav grad av private helseutgifter gir lav grad av stratification. Dette fordi private helsetjenester dekkes utenfor det offentlige tjenesteapparatet, og er ofte knyttet til egenbetaling eller gjennom private forsikringer dekket av den enkelte eller arbeidsgiver gjennom avtale. Privat helsevesen måles etter Esping- Andersen scorer land med mindre enn ti prosent gir null score, land fra ti til og med tjue prosent scores to og land over tjue prosent scores fire (Esping- Andersen 1990, s 77- 78).

Universelle karakteristikk.

Universalisme måles til slutt for å avdekke hvor mange som omfattes av ytelsene dagpenger, sykepenger og pensjon Tallene hentes fra dekommodification dimensjonens dekningsgrader og take up og verdien her utgjør et gjennomsnitt av disse (Esping- Andersen, 1990 s. 73). En høy dekningsprosent av befolkningen gir en høy grad av universalisme, en

lav dekningsprosent gir en lav grad av universalisme. Dette fordi staten gir flere mulighet til å motta ytelser gjennom en høy grad. Det vil si at desto fler som omfattes av ytelsene også gir de muligheten til å opprettholde eksisterende sosial status, og ikke ende opp i fattigdom. Universalisme scores null for land med mindre eller lik seksti prosent, land fra sekstien prosent til og med åttifem prosent scores to og til land over åttifem prosent scores fire (Esping- Andersen, 1990 s. 77-78).

Stønadsforskjell eller likhetsprinsipper handler om det differensielle i variablene dagpenger, sykepenger og pensjon, og hentes fra dekommodifikasjon dimensjonens erstatningsnivå på ytelsene. Verdien regnes ut som et gjennomsnitt av disse tre ytelsenes erstatningsnivå (Esping- Andersen, 1990 s. 73). En lav differensiell dekning av stønadstypene gir en stor likhet i fordelingen av stønad, en høy differensiell grad gir liten likhet i fordelingen av stønad. Det igjen skriver seg til hvor stor andel av ytelsene blir fordelt til alle som er kvalifisert for dem. Esping- Andersen, 1990 s. 77-78, graderer fordelingen der standard ytelse mindre enn femtifem prosent av maksimum ytelse gir en score på null. Fra femtifem prosent til og med åtti prosent gir en score på to og over åtti prosent gir en score på fire.

Det er en forventning om at karakteristikene står i opposisjon til hverandre. Scorer man høyt på en av karakteristikene vil man score tilsvarende lavere på de andre (Esping- Andersen, 1990, side 69-78). Dette punktet blir gjenstand for diskusjon i oppsummeringen av undersøkelsene og analysen av stratifikasjon dimensjonen.

5. Resultater og analyse av undersøkelsene

I dette kapittelet vil jeg gå gjennom de resultater og analysere disse. Det er beskrevet hver enkelt variabel ut i fra tolkningen som er lagt til grunn innhenting av data. Det vises til kildene underveis. De to dimensjonene oppsummeres i korte trekk der det er indikert endringer. Som nevnt tidligere er decommodification og stratification delt opp ulikt, ut i fra hva de måler. Decommodification måler konkret statens ytelser for å sikre inntekt og sosial status på dagpenger, sykepenger og pensjon. Stratification måler verdier innenfor de korporative, liberale og universelle karakteristikkene for velferdsregimene.

5.1.1 Decommodification dimensjonen.

Som nevnt i avsnitt 3.1 handler denne dimensjonen om i hvilken grad folk er markedsutsatte og hindrer folk i å havne i fattigdom ved arbeidsledighet, sykdom eller alderdom. Den konkrete decommodification indeksen som nevnt i avsnitt 5.3.1, der score gir en helhetlig vurdering av Norges plassering i velferdsregimene, er gjenstand for resultatene i denne delen av oppgaven. Her vil 1980 være bakteppet for hvordan det ser ut i dag, samt diskusjon knyttet til den enkelte variabels konkrete effekt for decommodification. Helt til slutt oppsummeres scorene i tabeller.

Dagpenger.

Dagpenger er i Norge en rettighet dersom man mister inntektsgivende arbeid. Rettighetene knyttet til dagpenger er nedfelt i folketrygdlovens kapittel 4. (LOV1997, kapittel 4). Den første variabelen Esping Andersen har tatt for seg er **erstatningsgraden** som utgjør prosent av den lønn man hadde i inntektsgivende arbeid. Det vil si hvor stor andel av lønnen man hadde får man erstattet. I 1980 var dette opptil 70,2 % av den inntekten man hadde. (Esping Andersen 1990, Scruggs og Allan 2006). I 2017 var denne satsen 62,4 % av den inntekt man hadde (LOV1997, kapittel 4). Det vil si at satsen for dagpenger er redusert med 7,8 %. Indeks scorene som både Esping Andersen og Allen og Scruggs benytter oppgir samme prosent for året 1980. Etter utregningene i Esping Andersens decommodification indeks og Allan og Scruggs replikasjon i 2006 endres ikke scorene for Norges del i 2017. Det vil si at erstatningsstørrelsen scores 2, jf. kapittel 4, punkt 4.1.4. Dette fordi de to prosentene ligger innenfor pluss, minus et standardavvik.

En forklaring på reduksjonen i prosentsatsen settes i direkte sammenheng med

varighetsgrensen og drøftingen av denne variabelen. Det ansees å være sammenheng mellom kostand og varighet. Sett i sammenheng med problemstillingen indikerer ikke erstatningsraden i dagpenger noen endring i score fra 1980 til 2017, og følgelig det ingen indikasjon på endring i decommodification graden. Resultatet indikerer at Norge fortsatt har en korporativ karakter.

Varighetsgrensen for ytelsen er hvor lenge man kan motta dagpenger dersom man mister inntektsgivende arbeid. I 1980 var dette opptil 40 uker. (Esping Andersen 1990 og Scruggs og Allan 2006). I 2018 var varighetsperioden hevet til 104 uker etter folketrygdlovens § 4-15 (LOV1997, § 4-15). Her er det en økning i fra 1980. Økningen er fra 1980 til 2017 på 64 uker. Etter indeksen i Esping Andersens decommodification indeks og Allan og Scruggs replikasjon i 2006 endres her scoren for Norges del i 2018. Det vil si at varighetsperioden scores 2 i 1980, men kodes 3 i 2018, jf. kapittel 4, punkt 4.1.4. Økningen fra 40 til 104 uker ligger over gjennomsnittet pluss et standardavvik. Ut i fra forlengelsen av varigheten gir dette den enkelte større beskyttelse ved at man er sikret inntekt lenger enn i 1980. Det er allikevel ett poeng å se på arbeidsledighetsprosenten fra de to årene. I 1980 var arbeidsledigheten på 1,7 % og i 2017 var den 3,8 %. (ssb.no, 2018). Det betyr at mangelen på arbeidsplasser var langt mindre i 1980, enn i 2017. På samme tid var Norge i en høykonjunktur i perioden fra 1971 til 1981 (ssb.no, 2008). Ut i fra dette var også arbeidsmarkedet i behov av arbeidskraft, og behovet for lang varighetsperiode var tilsvarende kortere enn i 2017. På den annen side er Norge i en moderat konjunktur i 2017 (ssb.no, 2018) og behovet for lengre sikringsperiode er mer relevant for ikke å belaste andre sosiale tjenester. Sett i sammenheng med problemstillingen indikerer den økte varighetsgrensen en endring i score fra 1980 til 2017, og følgelig det er det grunn til anta at Norge har en høyere grad av decommodification i 2018 enn 1980. Resultatet indikerer at Norge har en høyere grad av universell karakter. .

For å opparbeide seg rett til dagpenger er **kvalifiseringsperioden** har Esping Andersen oppgitt til 4 uker i 1980. Dette er også oppgitt i CWED2 datasettet (Scruggs, Jahn og Kouitto, 2017). Folketrygdloven har i 2018 ingen hjemmel for kvalifiseringsperiode (LOV1997, kapittel 4). Ut i fra dette har Esping- Andersen scoren kvalifiseringsperioden til 3 i 1980. Scoren avviker fra operasjonaliseringen, da 4 uker ikke gir en decommodification grad på 3 som beskrevet i kapittel 4. Det betyr at 4 uker ligger i gjennomsnittet pluss minus et standardavvik. For å kvalifisere til score 3 er det etter i operasjonaliseringen kapittel 4, avsnitt 4.1.4 et krav at kvalifiseringsperioden må ligge under gjennomsnittet minus ett standardavvik. Variabelen oppgitt til 4 uker for Norge burde ut i fra disse forutsetningene

blitt scoret 2 i 1980.

Det er her grunn til å anta at Esping Andersen, 1990 og replikasjonen til Allan og Scruggs, 2006 har scoret Norge med en decommodification grad på 3 med følgende resonnement: Øverste grense som ville kvalifisert til score 1 ligger på 79,3 og nederste grense for score 3 ligger på 0,4. Det er grunn til å anta at de har tolket fire til å ligge nært opp mot 0,3, enn den øverste grensen på 79,3 som gir utslaget på at Norge gis en decommodification grad på 3.

I og med at bakgrunns materialet for Esping- Andersens decommodification dimensjon ikke er tilgjengelig er det grunnlag for anta at dette er årsaken, og at Allan og Scruggs har tolket resultatet på samme måte. I 2018 er kvalifiseringsperioden fra 1980 på fire uker fjernet etter folketrygdloven, kapittel 4 (LOV1997, kapittel 4). Det betyr at man ikke har noen kvalifiseringsperiode før man kan motta dagpenger.

Det er betingelser for å motta dagpenger etter folketrygdlovens § 4- 4 (1997, § 4-4). Her settes det krav om minsteinntekt siste år som overstiger 1,5 gang grunnbeløpet (G) i folketrygden og samlet inntekt over 3 G de siste tre årene. Forutsetningene betyr at man må ha jobbet i forkant for å kreve rettigheten. Dette er først og fremst en utfordring for de med sporadiske arbeidsforhold. Disse vil kunne falle under inntektskravet som settes i loven og dermed ikke sikres inntekt ved opphør av arbeidsforhold. Det er allikevel en forutsetning om at man skal ha arbeidet og tapt arbeidsinntekt for å heve rettigheten. I den forstand er det gjennom egeninnsats som gir rett til å sikres mot inntektstap og fattigdom. For de uten inntekt vil andre ordninger være gjeldende som for eksempel sosialhjelp. Da Esping Andersen ikke har satt andre forutsetninger enn kvalifiseringsperiode, arbeid over tid i forkant, er det ikke adekvat å gi inntektskravet for kvalifisering noen vekt. Sett i sammenheng med problemstillingen indikerer bortfallet av kvalifiseringsperioden ingen endring i score fra 1980 til 2018, og følgelig det er det grunn til anta at Norge har en samme grad av decommodification i 2018 enn 1980. Resultatet indikerer at Norge fortsatt har en høy grad av universell karakter.

I denne variabelen beregnes høyeste grense og laveste grense omvendt av de andre variablene Esping- Andersen oppgir for Norge i 1980 en **ventetid** på 3 dager (Esping- Andersen, 1990) Dette er også oppgitt i CWED2 (Scruggs, Jahn og Kouitto, 2017). Ut i fra dette gir Esping Andersen en decommodification grad kodet til 2. Dette fordi 3 dager ligger innenfor et gjennomsnitt og pluss minus et standardavvik. I 2018 er ventetiden fortsatt 3 dager jf. folketrygdlovens § 4-9 (1997, § 4-9). Det vil si at Norge fortsatt kodes 2 i variabelens decommodification grad. Sett i sammenheng med problemstillingen indikerer ikke ventetiden i dagpenger noen endring i score fra 1980 til 2017, og følgelig er det ingen

indikasjon på noen endring i decommodification graden. Resultatet indikerer Norge har en korporativ karakter.

Dekningsgraden er av Esping Andersen (Esping- Andersen, 1990) oppgitt til 0,85 i 1980. Det vil si at 85 % av befolkningen har rettigheter til ytelser ved arbeidsledighet. Dekningsgraden er ikke gjenstand score av decommodification grad etter operasjonaliseringskriteriene oppgitt i kapittel 4, avsnitt 4.1.4.

Det er valgt å benytte tallene fra CWED2 (Scruggs, Jahn og Kouitto, 2017), da det ikke er tilsvarende tall fra andre kjente kilder. CWED2 tallene som valide (Scruggs, Jahn og Kouitto, 2017). Dette er også som tidligere begrunnet i at det ikke foreligger noe bakgrunnsmateriale som Esping Andersen regnet ut dekningsgraden fra i 1980. Ut i fra datasettet oppgis dekningsgraden i Norge 2010 til å være 0,92. Det vil si at 92 % av befolkningen har rettigheter til ytelser ved arbeidsledighet. Samtidig er det viktig å nevne at de disse ordningene retter seg mot innbyggere i arbeid. Det har også skjedd en økning i kvinner yrkesdeltakelse fra 1980 til 2017. I 1980 var 54 % av kvinner mellom 15 og 74 år i arbeid, mens 78 % av menn i samme aldersgruppe var i arbeid. I 2017 er 65 % av kvinner i arbeid og 69 % av menn (bufdir.no, 2017) Tallene viser at det er en utjevning mellom kvinner og menn i arbeid, men bak tallene ligger også en volumøkning i antall sysselsatte, og følgelig har flere krav på ytelsene som sikrer mot fattigdom og opprettholdelse av sosial status ved risiko for tap av inntekt. I 1980 var 3,9 millioner sysselsatt opp i mot 5,3 millioner sysselsatte i 2017. Tallene inneholder alle sysselsatte i Norge også andre lands borgere inkluderer EU/ EØS borgere. Dette blir også nevnt i stratification karakteristikken, da denne variabelen henger sammen med universalisme indeksen. Sett i sammenheng med problemstillingen indikerer ikke dekningsgraden i dagpenger en endring, men denne variabelen er ikke gjenstand for scores, men er gjenstand for å regne ut den totale decommodification indeks og utgjør et en del av et gjennomsnitt for graden av universalisme karakteristikken i stratification dimensjonen. Det betyr at økt dekningsgrad gir økt decommodification indeks og indikerer en økt grad av universalisme i stratification dimensjonen.

Sykelønn

Ved sykdom har arbeidstakere krav på en **erstatningsgrad** lik 100 % i 1980 (Esping- Andersen, 1990). Dette er også oppgitt i CWED2 datasettet (Scruggs, Jahn og Kouitto, 2017). Hans grunnlag er de første 26 ukene ved sykdom. Det vil si at arbeidstakere i Norge i 1980 ikke fikk inntektstap ved krav om sykepenger. Jeg går ikke nærmer inn på ventedager

eller karensdager i forhold til denne variabelen, da erstatningsraten er hva som måles. Esping- Andersen har i 1980 kodet Norge til en decommodification grad lik 3, da erstatningsgraden ligger over et gjennomsnitt og et standardavvik. I 2018 er erstatningsraden fortsatt 100 % av den inntekt man mottar etter folketrygdloven (LOV1997, kapittel 8). Det betyr at Norge fortsatt er scoret 3. Den ligger over et gjennomsnitt og pluss et standardavvik. Sykelønnsordningen er stadig gjenstand for debatt og i 2005 forsøkte Stoltenberg regjeringen og kutte i ordningen (vg.no, 2006). Regjeringen foreslo at 20 prosent av sykefraværet skulle dekkes av bedriftene opp til 6 måneder, og 10 prosent over 6 måneder til og med 12 måneder. Forslaget ble avvist av partene i arbeidslivet som mente dette var et brudd på Avtalen om inkluderende arbeidsliv (IA avtalen). Avtalen er en tre part avtale mellom regjeringen, næringslivet og fagbevegelsen, og er utvidet til å gjelde ut 2022 (regjeringen.no, 2018). Uansett ville ikke dette forslaget gitt noen endringer i hva arbeidstakerne ville mottatt i erstatningsrate, da kostnaden ble foreslått belastet arbeidsgiverne. Grunnlaget for debatten er statens kostnader knyttet til sykelønn, og fraværnivået som forårsaker økte statlige utgifter. Allikevel har erstatningsraden for sykelønn ikke blitt endret, men i stede forsøkt redusert gjennom IA avtalen. Sett i sammenheng med problemstillingen indikerer ikke erstatningsraden i sykepenger noen endring i score fra 1980 til 2017, og følgelig det ikke grunn til anta at noen endring i decommodification graden. Resultatet indikerer at Norge fortsatt har en universell karakter. Tiden man kan motta sykepenger er i Esping- Andersen oppgitt som variabelen **varighetsgrense**. Denne grensen er i 1980 oppgitt av Esping- Andersen (Esping- Andersen, 1990) og CWED2 (Scruggs, Jahn og Kouitto, 2017) til å vare i 52 uker. Esping Andersen har ut fra dette kodet Norge til en de commodofication grad på 2. Dette fordi Norge plasserer seg i et gjennomsnitt pluss minus ett standardavvik. I 2018 er varighetsgrensen fortsatt 52 uker (LOV 1997, § 8-12) og endrer derfor ikke score fra 1980. Dette gir derfor ingen endring i scorene av decommodification graden. Antall dager er etter denne bestemmelsen satt til 248 dager, lørdag og søndager ikke dekkes av ordningen. Erstatningsraten Esping- Andersen tar sykelønn innenfor de 26 første ukene (Esping- Andersen, 1990), men fravær utover 52 uker gir krav på arbeidsavklaringspenger (AAP). Denne ordningen er knyttet til at man har krav på en utredning av arbeidsevne derom man fortsatt er syk, og denne ordningen var fram til 2018 satt til en varighetsgrense opp til fire år. Erstatningsraten er satt til 66 % av beregningsgrunnlaget som er pensjonsgivende inntekt på det tidspunkt man ble arbeidsufør. Etter 2018 er varighetsgrensen flyttet ned til tre år. Grunnen til at jeg nevner AAP ordningen her er at den har konkret innvirkning på hva langtidssyke kan motta etter at 52 uker er gått. Dette fordi man ikke mottar full lønn og at varighetsperioden kun gis over tre år. Deretter er

man ikke lenger sikret inntekt eller har krav på andre ytelser som for eksempel behovsprøvd uføretrygd. Som langtidssyk er man derfor mer utsatt for inntektstap enn ved de første 52 ukene. Der er allikevel ikke adekvat å ta med denne ordningen i selve scoringen av varighetsgrense ved sykefravær, da den ikke direkte kan måles opp i mot Esping- Andersens variabler gitt i 1980.

Sett i sammenheng med problemstillingen indikerer ikke varighetsgrensen av sykepenger noen endring i score fra 1980 til 2017, og følgelig det ikke grunn til å anta at noen endring i decommodification graden. Resultatet indikerer at Norge har en korporativ karakter i varighetsgrensen for sykepenger.

Kvalifiseringsperioden eller opptjeningstid for å motta sykepenger er av Esping Andersen oppgitt til 2 uker i 1980. Dette er også oppgitt i CWED2 datasettet (Scruggs, Jahn og Kouitto, 2017). Med dette menes den tid man må ha arbeidet for å opparbeide seg rett til sykepenger. I denne variabelen beregnes høyeste grense og laveste grense omvendt av de andre variablene. Dette fordi få uker kvalifisering gir større grad av decommodification enn høyere antall uker. I 2018 er denne grensen 4 uker. Det vil si en økning på 2 uker jf. folketrygdlovens § 8-2 (LOV1997, § 8-2). I 1980 ble kvalifiseringsperioden for sykepenger scoret av Esping- Andersen til 2. Det betyr at den lå på gjennomsnittet pluss minus ett standardavvik. I 2018 er kvalifiseringstiden hevet til 4 uker (1997, § 8-2). Det vil si at man må ha arbeidet i 4 uker før man har rett til å motta sykelønn. I 2018 er Norge fortsatt innenfor et gjennomsnitt og pluss minus et standardavvik som gir score 2 som i 1980. Sett i sammenheng med problemstillingen indikerer ikke erstatningsraden i sykepenger noen endring i score fra 1980 til 2017, og følgelig det ikke grunn til å anta at noen endring i decommodification graden. Resultatet indikerer at Norge fortsatt har en korporativ karakter.

Ventetidtiden på sykepenger er etter Esping- Andersen 3 dager i 1980. Dette tilsvarer rettigheter til egenmeldt fravær ved sykdom. Jeg går inn på IA avtalens bestemmelser i senere i dette punktet, men har valgt å forholde meg til den lovpålagte rettigheten som alle har. Dette fordi loven sikrer et minstenivå for hva alle som er i arbeid har krav på. I 2018 er ventetiden fortsatt 3 dager etter folketrygdloven § 8-24 (1997, § 8-24). Esping- Andersen scoret i 1980 ventetiden på sykepenger til 2 (Esping- Andersen, 1990). Dette fordi den ligger i et gjennomsnitt innenfor pluss eller minus ett standardavvik.

Allikevel er det administrative tilpasninger etter loven som har en stor grad av korporatisme. Arbeidsgiverperioden ved sykdom er 16 dager. Det betyr at arbeidsgiver må dekke de 16 første dagene ved arbeidstakers sykdom før statens sykelønnsordning aktiveres etter folketrygdlovens § 8-19 (1997, § 8-19). Sett ut i fra 2018 er det i lovverket ingen hjemmel

for kvalifiseringstid, men arbeidsgiverperioden gir allikevel arbeidsgiver utgiften ved kortere fravær. I så måte er det ikke staten i seg som bærer utgiften, men arbeidsgiver. På den annen side er arbeidsgiverperioden ved sykdom en bestemmelse som gir arbeidsgiverne plikt til å dekke de 16 første dagene ved sykdom med 100 % erstatningsrate ut fra gjeldende stillings størrelse for arbeidstakeren, og i denne sammenheng er dette en universell rettighet alle arbeidstakere innehar. Derfor er arbeidsgiverperioden ikke adekvat å ta med seg i scorene av decommodification graden, da dette er lovfestet som plikt og rettighet. Det vil si at lønnsinntakeren er sikret inntekt gjennom lov å motta sykepenger fra første dag. Det er på dette grunnlaget ikke noen grunn til å endre scoret..

Det er også nødvendig å nevne andre rettigheter knyttet til ventetiden. IA avtalen er et resultat av tre part samarbeidet i arbeidslivet (regjeringen.no 2018) og som tidligere nevnt har en høy grad av korporatisme i seg, da avtalen bygger på et fordelt ansvar mellom staten, arbeidsgiverforeningene og fagbevegelsen. Først og fremst gir IA avtalen utvidet rett til egenmeldingsdager, men dette er en fremforhandlet avtale mellom de tre partene i arbeidslivet (regjeringen.no, 2018) og har ingen direkte lovpålagt form. At det økonomiske og administrative ansvaret for arbeidstakernes rett til utvidet egenmelding inngår i en korporativ form som ikke gir grunn til å endre score fra 2 til 3, som også beskrevet i forhold til arbeidsgiverperioden. Heller ikke denne avtalen har noen adekvat rolle i forhold til ventetiden for sykepenger. Sett i sammenheng med problemstillingen indikerer ikke ventetiden for sykepenger noen endring i score fra 1980 til 2017, og følgelig det ikke grunn til å anta at noen endring i decommodification graden. Resultatet indikerer at Norge fortsatt har en korporativ karakter.

Alle som har et ansettelsesforhold har krav på sykepenger. Esping Andersen setter derfor **dekningsgraden** av sykepenger til 100 % i 1980. I 2018 er dekningsgraden fortsatt 100 %. Alle som har arbeid har krav på sykepenger etter folketrygdlovens kapittel 8. (1997, kapittel 8). Sett i sammenheng med problemstillingen indikerer ikke dekningsgraden i sykepenger en endring, men denne variabelen er ikke gjenstand for scores. Den er gjenstand for å regne ut den totale decommodification indeks og utgjør et en del av et gjennomsnitt for graden av universalisme karakteristikken i stratification dimensjonen. Det betyr at økt dekningsgrad gir økt decommodification indeks og indikerer en økt grad av universalisme i stratification dimensjonen.

Pensjoner.

Pensjoner regnes ut på gamle ordning før pensjonsreformen. Jeg vil først ta for meg **minste erstatningsrate** av pensjon i Norge. Den minste ytelsen er å regne som universell. Alle uten opptjening har krav på denne ytelsen. (LOV1997, kapittel 19). Den var også universell i 1980. (Esping – Andersen, 1990). Esping- Andersen oppgir graden til 42,5 % av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn i for Norge i 1980. (Esping- Andersen, 1990). Her er det viktig å skille mellom median lønn og gjennomsnittlig industriarbeiderlønn. *Medianlønna finner vi ved å ordne alle lønnsverdiene i stigende rekkefølge. Medianlønna er da lønnen til observasjonen i midten av fordelingen.* (ssb.no, 2019) Den gjennomsnittlige industriarbeiderlønnen er et gjennomsnitt av lønnsverdiene innenfor gruppen Det samme tallet oppgis også i replikasjonen gjennomført av Allan og Scruggs i 2006. Gjennomsnitt er benyttet i denne variabelen for å få sammenlikningen så lik som mulig. Minste pensjonsytelse fastsettes av Stortinget etter årlig regulering av alderspensjoner (nav.no, 2018). Esping Andersen angir ikke om minste pensjonsytelse er avhengig av yrkesdeltakelse eller ikke, så dette hensynstas ikke i den videre sammenlikningen.

En gjennomsnittlig industriarbeiderlønn i 2017 utgjør kr. 544 370 (ssb.no, 2018). Minste ytelse av pensjon som gis i 2017 er kr. 188 766,- fra og med 1.09.2017. (nav.no, 2018). Begge tallene er etter skatt. Minsteytelsen gir ikke reell skattetrekk sett i sammenheng med berettigede fradrag (SSB, 2018). Dette gir en erstatningsgrad på 34,7 % av en gjennomsnittlig industriarbeiderlønn i 2017. En reduksjon på 7,8 % fra 1980.

Etter utregningene i Esping Andersens decommodification indeks og Allan og Scruggs replikasjon i 2006 endres ikke scoren for Norges del i 2017. I 1980 ble minste ytelse scoren 2, og er fortsatt 2, da resultatet plasserer seg i et gjennomsnitt mellom pluss og minus et standardavvik som beskrevet i kapittel 4. pkt. 4.1.4. Variabelen sier noe om et forholdsmessig tall til et gjennomsnitt. Det betyr at man konkret ser at minsteytelsen har sunket siden 1980. På den annen side sier den lite om minsteytelsen faktisk er adekvat etter decommodification dimensjonens formål. Tar man utgangspunkt i decommodification dimensjonens formål, å måle graden av markedsuavhengighet og risikoen for fattigdom, er det også relevant å måle om ytelsen faktisk er adekvat for å hindre dette. Ut i fra beregninger på EUs 60 % (EU60) av medianinntekt i 2017 utgjør inntekt mindre enn kr. 221 300,- for enslige (ssb.no, 2017) grensesnittet for lavinntekt, også kalt fattigdomsgrensen. Ser man på den universelle ytelsen er denne på kr. 188 766,-. Dette er 15 % under lavinntektsgrensen og mottakere av ytelsen vil etter EU60 defineres som «fattige». Målet er å vise at den

universelle ytelsen ikke er adekvat for å hindre fattigdom i 2017 etter den definerte grensen. EU60 grensen er benyttet her fordi land som vi sammenlikner oss mest med, de skandinaviske benytter seg av denne. På den annen side er det andre ytelser som har som formål å opprettholde en sosial status som supplement til minste ytelse. Bostøtte er en av ytelsene som skal supplere for lavinntekt og opprettholdelse av bolig (LOV 2012). Det som er relevant i denne sammenhengen er at bostøtten er en behovsprøvd ytelse. Man mottar den ut i fra en individuell situasjon, og den gis ikke til alle som universell på lik linje som minste pensjonsytelse. Allikevel måler Esping- Andersen kun størrelse på minste pensjonsytelse, og derfor er ikke bostøtten adekvat for denne undersøkelsen. Sett i sammenheng med problemstillingen indikerer ikke erstatningsraden i minste erstatningsrate av pensjon noen endring i score fra 1980 til 2017, og følgelig det ikke grunn til å anta at noen endring i decommodification graden. Resultatet indikerer at Norge fortsatt har en korporativ karakter i minste pensjonsytelse.

Hva gjelder **standardpensjon** var denne i 1980 på 54,5 % av en industriarbeiderlønn. Esping Andersen tok utgangspunkt i en gjennomsnittlig industriarbeider på lik linje som i minstepensjon. Som tidligere nevnt har Esping- Andersen, 1990 og Allan og Scruggs, 2006 oppgitt variabelen til 42,5 %. Tallet på 54,5 % fremkommer etter spørring i CWED2 datasettet(Scruggs, Jahn og Kouitto, 2017) og dette tallet er lagt til grunn for undersøkelsen. Det har allikevel ingen konkret betydning på de- commodofication scoringen fordi begge tallene har score 2. Både 42,5 % og 54,5 % er innenfor gjennomsnittet pluss minus ett standardavvik. En gjennomsnittlig industriarbeiderlønn i 2017 utgjør kr. 544 370 (ssb.no, 2019). En gjennomsnittspensjon utgjør kr. 232 578,- (nav.no, 2018). Dette utgjør 42,7 % av en av pensjonsgrunnlaget for en industriarbeiderlønn. Da det ikke foreligger data som peker direkte på en standard pensjonsutbetaling, så har jeg valgt å benytte dette som grunnlag for utregningen, selv om tallet er lavere enn det reelle. CWED2, (Scruggs, Jahn og Kouitto, 2017) oppgir at den standard pensjon utgjør 67,9 % av pensjonsgrunnlaget i 2015. Etter Kommunal Landspensjonskasse (KLP) oppgis en standardpensjon til 66 % i 2015. I dette tallet ligger det også inne samordning med tjenstepensjon, som Esping- Andersen ikke har tatt inn i sine beregninger. Det er kun standardpensjon eller folkepensjon (Esping- Andersen, 1990) uten tilleggspensjoner som er tatt med. Samtlige erstatningsrater endrer ikke scorene for Norge. En prosentvis dekning på 42,7 %, 67,9 % eller 66 % vil alle bli scoret med 2, da de ligger innenfor et gjennomsnitt og pluss minus et standardavvik som beskrevet i kapittel 4. pkt. 4.1.4. Sett i sammenheng med problemstillingen indikerer ikke erstatningsraden i standardpensjon noen endring i score fra 1980 til 2017, og følgelig det ikke grunn til å anta

at noen endring i decommodification graden. Resultatet indikerer at Norge fortsatt har en korporativ karakter.

I 1980 var det ingen **kvalifiseringsperiode** for å motta alderspensjon (Esping- Andersen 1990, Allan og Scruggs 2006). Denne har endret seg gradvis. I 2017 har kvalifiseringsperioden for å motta full pensjon steget til 40 år. Kvalifiseringsperioden har vært gjenstand for økning i antall år fra 1985 til 2010. I 1985 var den 17 år, 22 år i 1990, 27 år i 1995, 32 år i 2000, 37 år i 2005 og 40 år i 2010 (Scruggs, Jahn og Kouitto, 2017).

Esping- Andersen scorete Norges decommodification grad til 3 i 1980 (Esping- Andersen, 1990), da det ikke var noen opptjeningstid. Derfor er Norge scoret 2 og ligger i et gjennomsnitt og pluss minus et standardavvik. Sett i sammenheng med problemstillingen indikerer kvalifiseringsperioden i pensjoner endring i score fra 1980 til 2017, og følgelig er det grunn til å anta endring i decommodification graden. Resultatet indikerer en endring fra en universell karakter i 1980 til en korporativ karakter i nåtid.

Arbeidstakers dekning av pensjonene ble av Esping- Andersen oppgitt til 0 (Esping- Andersen, 1990). Det betyr at arbeidstakere ikke dekket noen utgifter i forbindelse med pensjoner i 1980. Ut i fra dette gis Norges decommodification grad score 3. Det vil si at ingen finansiering ligger i et gjennomsnitt og pluss minus et standardavvik. Etter CWED2 (Scruggs, Jahn og Kouitto, 2017) oppgis det for 2011 at finansieringsprosenten har økt fra 0 til 36 %. Jeg har benyttet dette tallet fra 2011 fordi det ikke foreligger noen andre data som ansees mer valide ut i fra hva Esping- Andersen har målt. Dette betyr at Norges decommodification grad har endret seg fra score 3 i 1980 til score 2 i 2011. Dette fordi 36 % ligger i et gjennomsnitt pluss minus ett standardavvik. I 2006 ble det innført obligatorisk tjenestepensjon (OTP) også for alle i privat sektor. Med de offentlige tjenestepensjonene og OTP kan utgjøre noe av økningen fra 0 til 36 % i perioden 1980 til 2011. På den annen side er det en økning i privat pensjonssparing gjennom finansinstitusjoner. Sett i sammenheng med problemstillingen indikerer arbeidsgivers dekning av pensjonene endring i score, og følgelig det grunn til å anta at det er endring i decommodification graden. Resultatet indikerer at Norge har gått fra en universell karakter i 1980 til korporativ karakter i nåtid.

Den siste variabelen på pensjon gjelder **take up**. Dette er hvor mange som er benytter seg av rettighetene til alderspensjon. Det er benyttet tall fra CWED2 datasettet, (Scruggs, Jahn og Kouitto, 2017), da det ikke er andre sporbare sikre kilder til denne variabelen. Her angis take up for Norge på 1,03. Variabelen dekker befolkningen fra 65 år og oppover. Esping- Andersen satte denne grensen til 0,99 i 1980. Det vil si at det på nesten alle som var berettiget i 1980 benyttet rettigheten til pensjon fra folketrygden.

I og med at vi ikke har grunnlaget for Esping Andersens scores av decommodification grad er det grunnlag for se nærmere på take up graden. I 1980 var aldersgrensen for å motta alderspensjon 70 år, men ble i 1973 satt ned til 67 år. (ssb.no, 1992). Årsakene til at 1 % ikke hadde krav på alderspensjon gjennom folketrygden kan være de som ikke var medlem av folketrygden. Det vil for eksempel kunne være selvstendig næringsdrivende som ikke betaler folketrygdavgift. På den annen side kan det være at 1 % av befolkningen ikke har tatt ut alderspensjonene, men fortsatt er i jobb. Det er relevant å se på aldersgrensen Esping-Andersen satt fra 65 år. I 1980 var det ikke andre alderspensjonsordninger annet enn ordinær pensjon etter fylte 67 år. At 0,99 % benyttet pensjonene på dette tidspunktet kan være at årene mellom 65 og 67 år utgjør at 99 % benytter ordningen. Ser man 2010 tallene fra CWED2 (Scruggs, Jahn og Kouitto, 2017) er det grunn til å tro at prosentandelen ligger over 100 % grunnet den avtalefestede pensjonsordningen (AFP). Den gir rettigheter å kunne gå av med pensjon ved fylte 62 år. Det vil si at mer enn 100 % er pensjonister med AFP i alderen 62 til og med 64 år. På den annen side er det også adekvat å ta med seg utenlandske arbeidstakere som har krav på pensjon etter å ha arbeidet i Norge. Gjennom Avtale om det europeisk økonomiske samarbeidsområdet (EØS) har alle EU og EØS borgere rett til å arbeide i Norge (regjeringen.no, 2017). Disse har også rett til å bli medlem i folketrygden og heve pensjon etter opparbeidede pensjonsrettigheter. Det betyr at det er flere som ikke er norske statsborgere som har krav på pensjon fra Norge, selv om de bor i et annet land. Det er også grunn til å tro at dette antallet vil øke, da vi har en relativt stor arbeidsstyrke fra EU/EØS området på nåværende tidspunkt. Sett i sammenheng med problemstillingen indikerer ikke take up graden en endring, men denne indikatoren er ikke gjenstand for scores.. Den er gjenstand for å regne ut den totale decommodification indeks og utgjør et en del av et gjennomsnitt for graden av universalisme karakteristikken i stratification dimensjonen. Det betyr at økt dekningsgrad gir økt decommodification indeks og indikerer en økt grad av universalisme i stratification dimensjonen.

Oppsummering av decommodification resultater i perioden 2010- 2018.

Norge	2010- 2018		Mean alle 18	SD alle 18	Low cut	High cut	> gj.snitt+ SD	Gj. Snitt+/- SD	< gj. Snitt+ SD
	Replacement rate.	62	62	17,1	44,9	79,1		2	
	Duration limit (weeks)	104	38,8	13,5	25,3	52,3			3
UE	Qualifying period (weeks)	0	39,8	39,5	0,3	79,3			3
	Waiting (days).	3	4,6	5	-0,4	9,6		2	
	Coverage	0,92	0,71	0,16			No score	No score	No score
	Replacement rate.	100	64,4	27,5	37	92			3
	Duration limit (weeks)	52	56,6	42,6	14	99		2	
Sickness	Qualifying period (weeks)	4	9,5	15	24,5	-5,5		2	
	Waiting (days).	0	4,7	4,7	9,4	0			3
	Coverage	1	0,83	0,17			No score	No score	No score
	Minimum pansion replacement	34,7	32,3	11	21,3	43,3		2	
	Standard pension replacemnt	42,7	52,4	17,1	35	70		2	
Pension	Qualifying perriod (years)	40	22,9	18,9	42	4		2	
	Employee funding %	0,36	0,31	0,22	0,54	0,13		2	
	Take up.	1,03	0,9	0,1			No score	No score	No score

Tabell 7. Oppsummering decommodification 2010- 2018. Markert med gult fra CWED 2. (A. Sønstevoold, 2018). Gule tall er hentet fra CWED2.

Total de- commodofication grad 2010- 2018.

1980	UE	Sickness	Pension	Total decom	2010-2018	UE	Sickness	Pension	Total decom
Score	4	6	4		Koding	4	6	4	
Score	2	2	4		Koding	3	2	4	
Score	3	2	3		Koding	3	2	2	
Score	2	3	3		Koding	2	3	2	
Sum	11	13	14		Summert	12	13	12	
Decom. Indeks	9,4	13	13,9	36,2	Decom. Inde	11,0	13,0	12,4	36,4

Tabell 8. Decommodification indeks Esping, Andersen 1980 og 2010-2018. (A. Sønstevoold, 2018)

Som vist i tabell 8 ovenfor er den totale decommodification indeksen i 1980 etter Allan og Scruggs i 2006 replikasjon og vedlegg 1 beregnet til 36,2. Som vi ser ut av decommodification indeksen fra perioden 2010-2018 er den regnet ut til 36,4. Det er å anta at decommodification indeksen er marginalt høyere enn sammenliknet med 1980. Ut fra denne utregningen er det adekvat å anta at Norge har en tilnærmet lik decommodification grad fra 1980 sammenliknet med angitte periode frem til i dag. Det vil si at graden av statens ytelser for å verne enkeltmennesket mot markedskreftene antakelig er like god i nåtid som i 1980. Det er nødvendig å se på nedgangen erstatningsgraden i minimumspensjoner og standard pensjoner fra staten. Disse utgjør ingen konkret i endring i Norges plassering i decommodification indeksen, men nedgangen har tydelige trekk som antyder en korporativ utvikling av pensjonsytelsene. Erstatningsratene var i 1980 på minimumspensjon 42,5 og for standardpensjon 54,5 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn, men er i 2017 nede på 34,7 prosent for minimumspensjon og 42,7 for en standardpensjon. Samtidig er kvalifiseringstid økt fra ikke å ha kvalifiseringstid for opptjening av pensjon til 40 år i 2017 og arbeidstakernes erstatningsandel er økt fra 0 % i 1980 til 36 % i 2011. Det som antas å øke decommodification graden totalt sett er varighetsgrensen for dagpenger som er økt fra

40 uker i 1980 til 104 uker i 2018 sammen med dekningsgraden som økte fra 85 % til 92 % fra 1980 til 2011, samt take up graden i pensjonene som i 1980 var på 0,99, og som i perioden 2010- 2018 er 1,03. Gjennomsnittet for de landene Esping- Andersen klassifiserte som universelle i 1980 etter replikasjonen av Esping Andersens analyse, gir dette en decommodification indeks på 34,45. Sammenlikner vi gjennomsnittet av de universelle landene i 1980 opp i mot perioden 2010-2018 er Norges decommodification indeks på 36,4 godt innenfor den universelle velferdsstaten ut fra resultatene i denne undersøkelsen viser.

Sett i sammenheng med problemstillingen etterspørres endringer i velferdsregimet for Norge og i så fall i hvilken retning? Det er indikasjoner på at Norge fortsatt har tilnærmet lik grad av decommodification sammenliknet med 1980. Det er å anta endringer innbyrdes variablene i decommodification dimensjonen. Resultater og analyse indikerer en retning om at Norge ikke har endret velferdsregime i decommodification dimensjonen, men fortsatt befinner seg innenfor det universelle velferdsregimet.

5.1.2 Stratification dimensjonen.

Som nevnt i avsnitt 3.2 handler denne dimensjonen om et samfunns lagdeling og grunnlaget for sosial mobilitet (Esping- Andersen, 1990). Esping- Andersen tok utgangspunkt i variabler som skulle måle korporative, liberale og universelle karakteristikk som alle har betydning for lagdelingen av samfunnet, jf. kap. 4, avsnitt 4.1.4. Den konkrete stratification indeksen der scores gir en helhetlig vurdering av Norges plassering i velferdsregimene er undersøkt for å finne resultater i denne delen av oppgaven. Her vil Esping Andersens scores bli gjenstand for sammenlikning mellom 1980 (Esping- Andersen, 1990) og perioden 2010 til 2018, Diskusjon er knyttet til den enkelte variabels konkrete effekt for stratification indeksen. Karakteristikkene som Esping- Andersen har delt denne analysen inn i er beskrevet i kapittel 4. Det er en forventning at dersom et lans scorer høyt på en av karakteristikkene, så scorer man lavt på de andre (Esping- Andersen, 1990, side 69-78). Helt til slutt i dette avsnittet oppsummeres scorene i tabeller.

Korporative karakteristikker.

De konservative karaktersikkene var ment fra Esping- Andersen å finne graden av korporatisme i et samfunn. Det vil si hvor stor andel av statlig- privat samarbeid bygger ytelsene på. Med dette menes graden av dualisme mellom statlige og privat virksomhet er velferden bygget opp med.

Den første variabelen er organiseringen større **pensjonsordninger** eller pensjonsprogram. Det har sammenheng med hvem som administrerer disse, samt om det er stat, deling mellom statlig- og privat sektor eller den enkelte borger selv har ansvaret for sikre seg pensjon. Målingen av antall pensjonsordninger gjøres å måle størrelsen på de korporative indikatorene i stratification dimensjonen. I 2018 er pensjonssystemet for alle født etter 1963 lagt om til en livslang innsatsbeholdning. Det vil si at hver enkelt får pensjon etter hva man har jobbet i forhold til lønn, men den er også levealder justert slik at man er sikret full pensjon frem til en viss alder (nav.no, 2018). Esping Andersen har kun tatt for seg variabelen om hvor mange betydelige pensjonsprogram et land har, men har ikke oppgitt noe grensesnitt (Esping- Andersen, 1990). I 1980 har Esping- Andersen oppgitt fire store pensjonsprogrammer for Norge. Ut i fra tidligere angitt kritikk av Esping- Andersen er det ikke direkte mulig å finne ut hvilke program han sikter til.

I 2018 har jeg også tolket at Norge fortsatt har fire store pensjonsprogrammer som er fremtredende. Først og fremst folketrygdens alderspensjon. Deretter følger offentlige tjenstepensjoner, obligatorisk tjenstepensjon knyttet til privat sektor (OTP) og avtalefestet pensjon (AFP).

Norge scorer Norge 2 i stratification indeksen 1980. (Allan og Scruggs, 2006) Ut i fra undersøkelsen jeg har lagt til grunn er tolkningen at Norge vil score 2 ut i fra inndelingen Esping- Andersen (Allan og Scruggs 2006) har oppgitt.

Årsaken til at tjenstepensjonene i privat og offentlig sektor og AFP er egne pensjonsprogrammer er at disse ordningene er korporative i sin form av å være innskuddsbaserte der stat, kommuner og næringslivet sammen deler på ordningenes kostnader. Ordningene er nedfelt i offentlige og private tjenstepensjoner og er ikke en del av folketrygdlovens bestemmelser. Disse ordningene er ikke rent statlige, men lovfestet rett etter Tjenstepensjonsloven (LOV 2013), Lov om obligatorisk tjenstepensjon (LOV 2005) og AFP tilskottsloven (LOV 2010). Tjenstepensjoner og AFP er ikke i sin form universelle, da de ikke er helfinansiert av staten og er bundet av hvilken yrkesgruppe og sektor man utfører tjeneste. Ikke alle, uavhengig av nevnte faktorer, kan kreve rettigheter etter disse ordningene. Selve finansieringen er også etter lovene definert som en korporativ ordning der staten, kommunene og næringslivet skal dele på kostandene, det betyr at kommune og næringslivet skal gjøre dette gjennom innskuddsbaserte innbetalinger og staten gjennom overføringer via statsbudsjettet. AFP i stat og kommune er basert på tariffavtaler (regjeringen.no, 2017), og ikke ved lovhjemmel.

Alle arbeidstakere har rett til tjenstepensjoner og AFP, og kunne i utgangspunktet blitt

regnet som universelle ordninger om man kun ser på rettigheten. På den annen side er ikke pensjonsprogrammene universelle i sin form av å være avtalefestede og finansiert mellom stat, kommuner og privat næringsliv. Derfor er de egne subjekter og blir regnet med som egne pensjonsprogrammer, og som nevnt tidligere bygget på en korporativ løsning, der arbeidsgivere, staten og kommunene er delfinansierende i ordningene. Sett i sammenheng med problemstillingen indikerer antall pensjonsordninger ingen endring i score fra 1980 til 2017, og følgelig er det grunn til å anta at det ikke er endring i stratification graden. Dette indikerer at Norge har samme grad av korporatisme nå som i 1980. Dette henger sammen med at det er samme antall store pensjonsprogram som i 1980, og som gir variasjon avhengig av hvilket yrke man har og hvilken pensjon man får.

Hva gjelder **etatisme** mener Esping- Andersen hvor mange fordelsordninger man tilkjenner myndighetenes ansatte. Her måles også den korporative graden i stratification på samme linje som antall pensjonsordninger i punktet ovenfor. Etatisme handler om statens fordeling av ressurser til sine egne ansatte (Esping- Andersen, 1990). Sagt på en annen måte er det snakk om det som tilkjennes statens egne ansatte ekstra privilegier ved å inneha stilling for staten. Variabelen måles i forhold til statens utgifter som prosentandel av BNP, og i denne variabelen er fastlands BNP. Staten har ingen betydelige ordninger for sine ansatte enn tjenstepensjonsordningen gjennom Det er ikke funnet andre ordninger enn Lov om statens pensjonskasse (LOV 1949) som er adekvat for denne variabelen Derfor er kun Statens pensjonskasses (SPK) tilskudd etter regnskap 2017 (Prop 1. 2018- 2019, kapittel 612, s. 154) som er lagt til grunn for prosentandelen av fastlands BNP.

I 1980 har Norge blitt målt til en etatisme score på 0,9 og har ingen score på dette området, der kriteriene er mindre enn 1 % scorer null, 1 % til 2,1 % scorer 2 og over 2,2 % scorer 4. Det vil si at landet har en svært lav grad av etatisme. I 2018 er etatisme graden 0,199 % (Vedlegg 1). Tallet er i utregningen og undersøkelsen avrundet opp til 0,2 %. Dette utgjør en påvirkning i forhold til indeks score. Det vil si at Norge scorer 0 i etatisme graden, samme som i 1980. Norges totale BNP i 2017 var 2 080 milliarder kroner i fastlands Norge og utgiftene til SPK er 5 590 millioner kroner (Vedlegg 1) Det betyr at Norge ikke endret score i stratification graden. Det svært lave resultatet kan ha en sammenheng med en markant vekst i fastlands BNP fra 1980 til 2018 som figur 2 viser. Ser vi på den totale BNP pr. innbygger i 1980 var denne på 15 772 dollar og i 2017 hadde det økt til 74 504 dollar (data.worldbank.org, 2017). Merk at dette er Norges totale BNP. Det er en markant økning i beregningsgrunnlaget fra 1980 til nåtid som gjør at etatisme indikatoren faller, som vist i

figur 2 på neste side. Det er et tema til drøftelse om BNP er en riktig parameter å legge til grunn for etatisisme, når man ser at Norge i fra 1980 og frem til 2017 har en markant økning i BNP, samt at enheten er et makroøkonomisk begrep som måler brutto verdiskaping i samfunnet (Ringstad, 2015). Når denne måleverdien stiger i så stor grad som Norges, vil verdien som kommer ut i denne undersøkelsen bli mindre adekvat fordi økingen reelt sett gir et snevert bilde av hvor store privilegier som knytter seg til den økonomiske verdien. En annen måte å kunne regne ut dette på vil kunne være å se på de reelle utgiftene til pensjonerte statsansattes medianpensjon opp i mot medianpensjonen til samtlige pensjonister i landet. Det foreligger ingen statistikk for dette og følgelig er det ikke satt opp et alternativt regnestykke for denne verdien På den annen side viser BNP en reelt forholdsmessig verdi der den faktiske andelen av SKP utgiftene utgjør opp i mot brutto verdiskaping. Derfor er det valgt å legge statens utgifter til statens pensjonskasse til grunn for utregningen, slik Esping-Andersen har lagt til grunn.

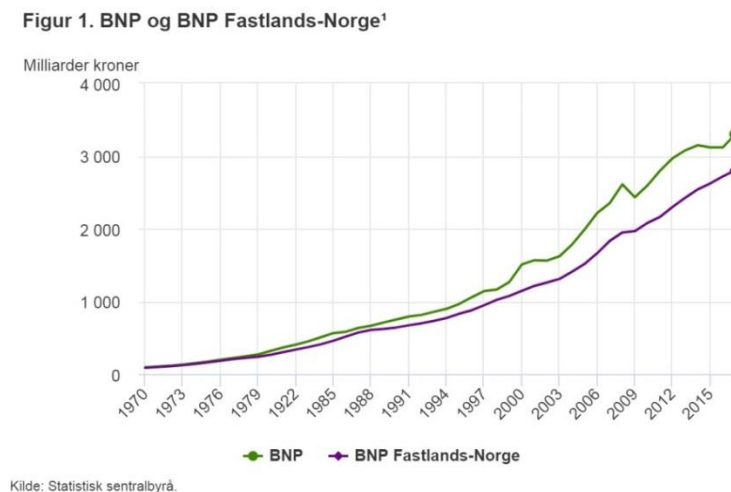

Fig. 2. BNP utvikling fastlands Norge 1970- 2017 (SSB, 2017)

Sett i sammenheng med problemstillingen indikerer graden av etatisisme endring i score fra 1980 til 2017, og følgelig er det grunn til å anta at det er endring i stratification graden mot en lavere grad av elitisme i 2017. Dette indikerer at Norge har en lavere grad av korporatisme nå enn i 1980 hva gjelder etatisisme ved å benytte Esping-Andersens analysemodell.

Liberale karakteristikk.

De liberale karakteristikkene er etter Esping- Andersen ment til å måle i hvor stor grad staten bygger på residualisme, det vil si hvor stor grad folk selv må dekke sine egne ytelser, samt hvor stor andel som kun ved behov får hjelp av staten (Esping- Andersen, 1990)

Esping- Andersens beskrivelse av **behovsprøvd sosiale ytelser** fanger opp alle sosiale utgifter som kontantoverføringer fra stat til individ. Dette kan som eksempler være sosialhjelp og bostøtte, men også andre støtteordninger som gravferdsstøtte eller transportstøtte. Det vil si de sosiale utgifter som går til kontantoverføringer til enkeltindivider. Scorene måles opp i prosent opp i mot statens totale sosiale utgifter. Esping- Andersen oppga disse utgiftene for Norge til 2,1 % i 1980 (Allan og Scruggs, 2006). Dette tallet har økt siden 1980 til 25,3 % i 2017 (OECD, 2017). Dette betyr at Norge har ble scoret 0 i 1980 og blir scoret 4 i 2017. Med økningen er det foretatt en måling opp mot Scruggs og Allans replikasjon av stratifiserings dimensjonen fra 2006 som et valideringsverktøy for å gi en sikrere underlag for at tallet er riktig (Allan og Scruggs, 2006). For Norge i 1989 oppgir de en stratification score på 18,1 % fra samme kilde som er benyttet nå. En av årsakene til økingen kan være at staten har tildeler ytelser som gir befolkningen flere sosiale fordeler, men på behovsprøvd grunnlag. En slik ordning er arbeidsavklaringspenger (AAP) som også er diskutert i dekommodifikasjon dimensjonen. AAP er en ytelse som skal sikre inntekt ved fravær utover 52 ukers sykefravær (LOV1997). Ordningen er behovsprøvd da man innvilges denne dersom man ikke kan delta i inntektsgivende arbeid. Dette er noe den enkelte må søke ut i fra den situasjonene man er i, og bli innvilget gjennom vedtak fra staten. Sett i sammenheng med den økte volumet i antall arbeidstakere som i 1980 var 3,9 millioner sysselsatte og 5,3 millioner i 2017 (bufdir.no, 2017) kan dette i seg selv være en av årsakene til at man ser økning. Økningen omfatter også andre behovsprøvd sosiale ordninger og er for omfattende å komme videre inn på i forhold til spørsmålsstillingen i denne undersøkelsen. På den annen side er det indikasjoner på at ordningene som scores i denne variabelen ikke nødvendigvis er liberale i seg selv, da de i sin hensikt i stor grad ikke er residuale, men korporative. Med dette menes at det finnes andre ordninger som ville fanget opp de som går på AAP. Stønad til livsopphold er en av disse ordningene som i seg selv er residual. *«De som ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid eller ved å gjøre gjeldende økonomiske rettigheter, har krav på økonomisk stønad»*, jf. sosialtjenesteloven § 18 (LOV 2009, Kapittel 4, § 18). Det er et spørsmål om indikasjonen i variabelen gir en skjevfordeling, da de stiller krav til ytelse før man får rettigheter, mens den

residuale karakteristikken kun gir ytelser til de som er i behov av dette. Det er derfor grunn til å tolke det dithen at disse tjenestene er korporative i sin form, selv om den indikeres på liberale karakteristikk. Allikevel er det valgt å benytte tallet fra OECD, da dette ser ut til å ha en kausalitet og validitet som gjør sammenlikningen fra 1980 mer reliabel. Sett i sammenheng med problemstillingen indikerer behovsprøvde sosiale ytelser endring i score fra 1980 til 2017, og følgelig der et grunn til å anta at det er endring i stratification graden mot retning av mer liberalt velferdsregime.

En annen variabel i den liberale dimensjonen av stratification er andelen av **private pensjoner** ut i fra de totale pensjonsutgiftene. Private pensjoner er ikke organisert eller administrert av staten, men av private aktører som forsikringsselskap, fond i banker eller andre uavhengige finansinstitusjoner. Denne variabelen måles i prosentandel av private pensjoner mot totale pensjonsutgifter. Finans Norge er finansvirksomhetens hovedorganisasjon (finansnorge.no, 2019) og har samlet data for alle private pensjoner. Esping- Andersen oppga private pensjoner i Norge til 8 % i 1980. Da vi ikke vet hvilket bakgrunnsmateriale han bygget denne scoren på, er det i denne undersøkelsen lagt vekt på beskrivelsen av hvordan han har scoret andelen av private pensjoner, beskrevet i kapittel 4. Det er benyttet 2015 tall i utregningen, da det ikke foreligger andre data som er sammenliknbare. Regjeringen oppgir totale pensjonsutgifter fra folketrygden å beløpe seg til 190 milliarder kroner i 2015 (regjeringen.no, 2014). Finans Norge oppgir private pensjonsutbetalinger til å være 6,557 milliarder kroner og OTP til 14,8 milliarder kroner. Totale utgifter beløper seg da til 211,4 milliarder kroner i 2015. Det er lagt til grunn i denne undersøkelsen at de private pensjonsutbetalingene skal avregnes opp i mot totalen. Samtidig er OTP tatt med, da det store flertallet av OTP utgiftene er regnet ut i fra Finans Norges medlemmer, det vil si private finansselskapers utbetalinger. Norge har derfor i 2015 10 % private pensjons utbetalinger (Vedlegg 1). Ut i fra 8 % private pensjoner i 1980 ga Esping- Andersen Norge et score på null. I 2015 er tallet steget til 10 % og dette medfører at Norge scorer 2 i stratification indeksen.

I og med at OTP ordningen ble innført i 2006, er det grunnlag for å gå nærmere inn på om dataene fra 2015 er adekvate i forhold til å måle variabelen i den liberale dimensjonen. I og med den korte tiden ordningen har vært i funksjon vil utbetalingene etter denne ordningen ikke gjenspeile antallet som er omfattet av den. Det vil si at det ikke være samsvar mellom antall forsikrede opp imot reelt antall pensjonister som faller under ordningen på nåværende tidspunkt. Dagens utbetalinger har en lite adekvat korrelasjon med ordningens egentlige mål, da antall pensjonister med rettigheter i OTP vil øke ettersom disse når alderspensjon. På den

annen sid viser tallene på fra 2015 et øyeblikksbilde av nåsituasjonen, og legger til grunn det faktiske tallet for ordningens virkning. Alan og Scruggs har i sin stratification indeks tatt ut denne variabelen, men jeg har valgt å ta den med i beregningen av de liberale stratification kriteriene, da dataene gjenspeiler omfanget av private pensjonsforsikringer i Norge i nåtid. Variabelen kan anses som adekvat ut i fra 2015, da antallet forsikrede med ytelsen er på dette nivået, men kommer til å øke i tiden gradvis i framtiden, da antallet forsikrede er langt høyere enn utbetalingene på nåværende tidspunkt. Sett i sammenheng med problemstillingen indikerer andelen private pensjoner endring i score fra 1980 til 2017, og følgelig er det grunn til å anta at det er endring i stratification graden mot mer liberalt velferdsregime.

Andelen av **privat helsevesen** er tatt med som en variabel i den liberale dimensjonen av stratification. Her måles et lands totale utgifter til helsevesen opp i mot hvor mye som benyttes som benyttes i privat regi. Det vil si hvor stor andel av kostnadene er brukt av private aktører i helsevesenet. Esping- Andersen har tatt med denne variabelen fordi andelen av privat helsevesen gir en retning på hvor lagdelt et samfunn er. En stor grad av privat helsevesen indikerer at en større andel av innbyggerne i et land må basere seg på selv å finansiere helsetjenester enn om den er rent statlig. I 1980 oppga Esping- Andersen andelen av privat helsevesen utgjorde 1 % av helseutgiftene i Norge. (Esping- Andersen, 1990). Norge fikk null score for andelen privat helsevesen, altså en lav grad av liberalitet og stratification. I 2015 oppgir OECD at denne graden er steget til 14,5 %. (OECD, 2015). Dette gir Norge en score på 2. Med utgangspunkt i endringen er det riktig å påpeke en del private aktører på markedet som er helfinansiert av staten gjennom overføringer. Et eksempel er Lovisenberg Diakonale Sykehus i Oslo som drives av stiftelsen Diakonova med en omsetning 1,8 milliarder med langsiktig avtale med Helse Sør Øst. (lds.no, 2019). Det vil si at den private sykehusdriveren er helfinansiert av den norske stat. En annen faktor for økningen er en stor vekst i antallet private helseforsikringer. Da spesielt gjennom avtaler som gis til ansatte av arbeidsgivere. Helseminister Bent Høie lanserte en bekymring over at bortimot 550 000 nordmenn nå er dekket av private helseforsikringer, da med tanke på den universelle modellen Norge har (dagsavisen.no, 11.02.2019). Endringen fra 1 % andel av helseutgifter til privat helsevesen i 1980 og frem til 14,5 % i dag er det en indikerer en markant økning i det private markedet for helse. Dette er derfor grunn til å anta Norge har en større andel av liberalisme i 2015 enn tilnærmer helt universelt i 1980. Sett i sammenheng med problemstillingen indikerer andelen privat helsevesen endring i score fra 1980 til 2017,

og følgelig er det grunn til å anta at det er endring i stratification graden mot et mer liberalt karakter.

Universale karakteristikk.

Å måle graden av universalisme har Esping- Andersen to variabler. Begge er ment til å måle et samfunns grad av tjenester til alle bygget på likhetsprinsipper. Det vil si om tjenestene er bygget på at alle har rettigheter til ytelser og tjenester uansett status og rolle.

Den første er **graden av universalisme**. Denne variabelen hentes fra decommodification dimensjonen og omfatter dekningsprosenten av tjenestene i befolkningen (Esping- Andersen, 1990). Det vil si at et gjennomsnitt av prosent i forhold til hvor stor andel av befolkningen som kan motta tjenestene dagpenger, sykepenger og pensjon. I 1980 oppga Esping- Andersen graden av universalisme for Norge til 95 %. Dette indikerer en høy grad av universalisme og Norge scorer 4 innenfor denne dimensjonen. I 2010- 2018 oppnår Norge en grad av universalisme på 98 %. Først og fremst skyldes dette at take up graden av pensjonene ligger over 100 %, som tidligere nevnt i decommodification dimensjonen kapittel 4. Det er også en økning i dekningsgraden på dagpenger som i 1980 var på 85 %, men som i 2017 er på 92 % som beskrevet i kapittel 5. Økningen av andelen som er dekket av ordningene forteller oss at det er flere som har rettigheter etter ordningene nå enn i 1980. Samtidig er det viktig å nevne at de disse ordningene retter seg mot innbyggere i arbeid. Det har også skjedd en økning i kvinner yrkesdeltakelse fra 1980 til 2017. I 1980 var 54 % av kvinner mellom 15 og 74 år i arbeid, mens 78 % av menn i samme aldersgruppe var i arbeid. I 2017 er 65 % av kvinner i arbeid og 69 % av menn (bufdir.no, 2017) Tallene viser at det er en utjevning mellom kvinner og menn i arbeid, men bak tallene ligger også en volumøkning i antall sysselsatte, og følgelig har flere krav på ytelsene som sikrer mot fattigdom og opprettholdelse av sosial status ved risiko for tap av inntekt. I 1980 var 3,9 millioner sysselsatt opp i mot 5,3 millioner sysselsatte i 2017. Tallene inneholder alle sysselsatte i Norge også andre lands borgere inkluderer EU/ EØS borgere. Esping- Andersen ga Norge et score på 4 i den universelle stratification indeksen. I perioden 2010- 2018 scorer Norge fortsatt 4 i denne indeksen. Sett i sammenheng med problemstillingen indikerer graden av universalisme ingen endring i score fra 1980 til 2017, og følgelig er det grunn til å anta at det ikke er endring i stratification graden som oppgitt av Esping- Andersen i 1980. Dette indikerer at Norge ikke har mindre grad av universalisme i forhold til denne variabelen.

Den siste variabelen i stratification dimensjonen omfatter likhetsgraden av tjenestene. Det vil si et **samfunns likhetsprinsipper**. Her måles samfunnets grad av likhet i forhold til erstatningsgradene som ytelsene utgjør. Det vil si hvor mye av den opprinnelige inntekten blir erstattet av kontantoverføringer fra staten ved behov. Denne variabelen regnes ut på samme måte som graden av universalisme ovenfor. Et gjennomsnitt av ytelsenes dekning på dagpenger, sykepenger og minste pensjonsytelse og standard pensjonsytelse. Esping-Andersen oppgir i 1980 en gjennomsnittlig erstatningsgrad for Norge på 66,8 % (Esping-Andersen, 1990). I 2010- 2018 er graden 59,85 %. Det indikerer at Norge har endret ytelsenes erstatningsgrad opp i mot 1980. Erstatningsnivået i ytelsene er avrundet 7 % lavere i 2017 enn i 1980. Pensjonsytelsene står for mestedelen av reduksjonene. Minste pensjonsytelse har falt fra 42,5 % i 1980 til 34,7 % i 2017. Dette er beskrevet nærmere i kapittel 6, side 38. Samme har også standard pensjonsytelse sunket fra 54,5 % til 42,7 % i 2017. Dekningsgraden regnes ut i fra hva staten gir av pensjoner, og i tallene er ikke tilleggspensjoner som tjenestepensjon medregnet. Uti fra dette veier tjenestepensjoner opp for nedgangen i statlige minste- og standardpensjoner ved at blant annet OTP fra 2006 er en ordning alle i privat sektor er omfattet av. På den annen side er ikke minstepensjonister omfattet av tjenestepensjoner gjennom lov og avtaler. Som nevnt i kapittel 6, side 39 så ligger minstepensjonen under EU60 fattigdomsgrensen, noe som medfører at andre ordninger som bostøtte kan gis, men denne er ikke universell eller dekkes av likhetsprinsippet, da den er behovsprøvd. Sett i sammenheng med problemstillingen indikerer likhetsprinsippene ingen endring i score fra 1980 til 2017, og følgelig er det grunn til å anta at det ikke er endring i stratification graden som Esping- Andersen oppga i 1980. Norge scorer fortsatt en middels grad av universalisme etter denne variabelen

Oppsummering av stratification dimensjonen 2010-2018 sammenliknet med 1980.

Norge 2010- 2018	Verdi variabel	Kode 0	Kode 2	Kode 4
Pensjonsprogram		Ingen ordning	2-4 ordninger (Score 2)	5 eller fler ordninger (Score 4)
	4		2	
Estatisme		Mindre eller lik 1% (0)	Større enn 1 og lik 2,1%	Over eller lik 2,2 (4)
	0,2	0		
Behovsprøvde sosiale ytelser		Mindre enn 3% (0)	Fra 3 til 8% (2)	Over eller lik 8% (4)
	25,30			4
Private pensjoner		Mindre enn 10% (0)	Mellom 10% og 15% (2)	Over eller lik 16% (4)
	10		2	
Privat helsevesen		Mindre enn 10% (0)	Mellom 10% og 20% (2)	Over eller lik 21% (4)
	14,5		2	
Universalisme		Mindre eller lik 60% (0)	Mellom 61% og 85% (2)	Over eller lik 86% (4)
	98			4
Likhetsprinsipp for ytelsene		Under 55% (0)	Mellom 55% og 80% (2)	Over eller lik 81%
	59,85		2	

Tabell 9. Norges stratification score 2010- 2018. (A. Sønstevoid 2019)

Statification indeks	Score 1980	Score 2010- 2018
Pensjonsprogram	2	2
Etatisme	0	0
Score korporativ stratification index	2	2
Behovsprøvde sosiale ytelser	0	4
Private pensjoner	0	2
Privat helsevesen	0	2
Score liberal stratificatio indeks	0	8
Universalisme	4	4
Likhetprinsipp for ytelsene	2	2
Score unversal stratification index	6	6

Tabell 10. Stratification indeks 1980 sammenliknet med 2010- 2018 (A. Sønstevoid, 2019)

Som vi kan se ut i fra tabell 10 og sammenstillingen er det endringer i stratification gradene fra 1980 og frem til i dag. Tallene indikerer på at stratification graden var lavere i 1980 enn den er i dag.

Den korporative karakteristikken indikerer ingen endring siden 1980, men i den liberale karakteristikken indikeres en endring i private pensjoners volum av totale pensjonsutbetalinger, samt økningen i volum av privat helsevesen sett i sammenheng med totale helseutgifter.

De mest markante indikasjonen viser seg innenfor **behovsprøvde sosiale ytelser**. Det vil si at man har basert ordningene på at man skal være berettiget dem etter gitte kriterier for å kunne motta dem. Sosialhjelp er en slik tjeneste der man må søke for så å ha et behov for å få innvilget ytelsen. Andelen private pensjoner ble oppgitt av Esping- Andersen til 2,1 % i

1980 (Esping- Andersen, 1990) Allan og Scruggs replikasjon i 2006 gjengitt fra OECD sier denne graden steg til 18,1 % i 1989 (Allan og Scruggs, 2006) I 2015 oppgir OECD at denne graden er steget til 25,3 %. (OECD, 2015). Dette gir Norge en score på 2. Endingen er markant siden 1980. Med utgangspunkt i endringen er det riktig å påpeke en del private aktører på markedet som er helfinansiert av staten gjennom overføringer. Dette indikerer at Norge har en mer liberal karakter nå enn i 1980 Det er også en økning i andelen private pensjoner fra 8 % i 1980 til 10 % i 2015. Med en 2 % økning endrer dette Norges score fra 0 til 2 og gir Norge en mer liberal karakter. Det samme gjelder privat helsevesen, der andelen steg fra 0 i 1980 (Esping- Andersen, 1990) til 14,5 % i 2015. Dette endrer Norges score fra 0 til 2. Dette indikerer at Norge har mer liberal karakter nå, enn i 1980.

Som nevnt til slutt i operasjonaliseringen og innledningsvis i resultater og analyse av stratifiseringsdimensjonen er det en forventning at dersom man scorer høyere på en stratifiserings karakteristikk, så vil man score tilsvarende lavere på de andre karakteristikkene. Slik man ser over er det grunnlag for anta at prediksjonen til Esping- Andersen er mindre adekvat, dersom man benytter seg av direkte utregning basert på Allan og Scruggs replikasjon fra 2006. Det er som tidligere nevnt i denne undersøkelsen ikke tillagt eller trukket fra noen scores ettersom ut i fra statens karakteristiske Karakteristikkene for universalisme gir en samlet indeks på 6, mens den konservative får to og liberale karakteristikken får åtte.

6. Konklusjon.

Innledningsvis i denne undersøkelsen ble det antydnet at Norge kunne ha endret velferdsregime med bakgrunn i de samfunnsmessige endringer som kom i kjølvannet av finanskrisene i 1987 og 2008. Det ble også nevnt debatten om velferdsstatens form og organisering, samt ulikhetsdebatten som fortsatt pågår. Med dette utgangspunktet har jeg benyttet Esping- Andersens analyseverktøy som han lanserte i *Three Worlds of Welfare Capitalism*. Jeg har også søkt svar på om det er et relevant analyseverktøy å benytte i forhold til dagens velferdssamfunn.

Det er gjennomført forskning på området knyttet til Esping- Andersens tre velferdsregimer, men det er ikke direkte gjort noen kjent undersøkelse som kun tar for seg eventuelle endringer i Norge siden 1980 knyttet til hans analyseverktøy. Gjennom problemstillingen ble det derfor spurt om Norge fortsatt var universelt, og i så fall ikke, hvilken retning velferdsstaten hadde endret seg i.

Ut i fra resultatene og analysen i denne undersøkelsen er det indikasjoner på at Norge ikke har endret velferdsregime i decommodification dimensjonen, men fortsatt befinner seg innenfor det universelle velferdsregimet, men det er indikasjoner på endring i stratification dimensjonen, der Norge har et høyere score i den liberale karakteristikken i nåtid enn både den universelle og korporative. Dette anføres det nærmere i avsnitt 6.1.1 og 6.1.2.

I forhold til de endringer som indikeres gjennom bruken av analyseverktøyet er det mye som tyder på at Esping- Andersens analyseverktøy fortsatt er relevant. Dette fordi det indikerer endring både i decommodification dimensjonen og stratification dimensjonen. Ved å benytte komparativt case design som sammenlikner 1980 med så nært opp til nåtid som mulig og å søke kvantitative data som har en korrelasjon med Esping- Andersen sine. Dette er gjort ved hjelp av James P. Allan og Lyle Scruggs to replikasjonssett av decommodification og stratification dimensjonene. Med dette mener jeg at bruken av analyseverktøyene gir indikasjoner på endring og også kan være relevante for andre undersøkelser.

Det som ikke direkte gir noen resultater eller indikasjoner ut fra Esping- Andersens analyseverktøy er hovedårsakene til de beskrevne endringer i resultatene.. Her er det mere et tolkningsspørsmål av de resultatene man kommer fram til, og ingen klare indikasjoner på at det skyldes nyliberalisme, New Public Management eller økonomiske konjunkturer som nevnt innledningsvis.

Ut i fra problemstillingen om Norge har gjennomgått endringer vil de overordnede indeksene for decommodification og stratification bli konkludert hver for seg, med en samlet konklusjon til slutt.

6.1.1 Decommodification dimensjonen.

1980	UE	Sickness	Pension	Total decom	2010-2018	UE	Sickness	Pension	Total decom
Score	4	6	4		Score	4	6	4	
Score	2	2	4		Score	3	2	4	
Score	3	2	3		Score	3	2	2	
Score	2	3	3		Score	2	3	2	
Sum	11	13	14		Summert	12	13	12	
Decom. Inde	9,4	13	13,9	36,2	Decom. Indek	11,0	13,0	12,4	36,4

Tabell 8. Decommodification indeks Esping, Andersen 1980 og 2010-2018. (A. Sønstevoll, 2018)

Ut i fra tabell 8 er den totale decommodification indeksen i 1980 etter Allan og Scruggs i 2006 beregnet til 36,2. Som vi ser ut av decommodification indeksen fra perioden 2010-2018 er den regnet ut til 36,4. Ut i fra denne sammenlikningen indikerer dette på at statens kontantoverføringer til enkeltindivider i behov av disse i stor grad er universelle.

Det er å anta at decommodification indeksen er marginalt høyere enn sammenliknet med 1980. Om man ser på innbyrdes endringer mellom variablene er det små endringer, men dagpenger har en høyere grad av decommodification og pensjoner har en lavere grad av decommodification. Dette skyldes først og fremst fordi varighetsgrensen for dagpenger er økt siden 1980. Noe som styrker graden av decommodification, samt at kvalifiseringstiden for full opparbeidelse av pensjon sammen med ansattes egen dekning av pensjonsgrunnlaget gjennom tilleggspensjoner har økt. Noe som svekker decommodification graden.

Ut fra denne utregningen er det adekvat å anta at Norge har en tilnærmet lik decommodification grad fra 1980 sammenliknet med angitte periode frem til i dag. Det vil si at graden av statens ytelser for å verne enkeltmennesket mot markedskreftene antakelig er like god i nåtid som i 1980.

6.1.2 Stratification dimensjonen.

Statifcation indeks	Score 1980	Score 2010- 2018
Pensjonsprogram	2	2
Etatisme	0	0
Score korporativ stratification index	2	2
Behovsprøvde sosiale ytelser	0	4
Private pensjoner	0	2
Privat helsevesen	0	2
Score liberal stratificatio indeks	0	8
Universalisme	4	4
Likhetprinsipp for ytelsene	2	2
Score unversal stratification index	6	6

Tabell 10. Stratification indeks 1980 sammenliknet med 2010- 2018 (A. Sønstevold, 2019)

Ut i fra tabell 10 er det endringer det indikasjon på endringer i stratification dimensjonen.

Det er et grunnlag for å anta at Norge er mer liberalt nå enn det var i 1980. Den gangen scoret Norge fortsatt 6 i den universalistiske karakteristikken, men bare 2 i den korporative og liberale karakteristikken. Med de indikasjonene som resultatene i undersøkelsen gir får Norge en stratification indeks på 16 i perioden 2010- 2018 mot 8 i 1980.

På denne bakgrunnen er det en indikasjon om at samfunnet har blitt mer lagdelt enn det var i 1980 og det kan antas at landet har en høyere grad av stratification nå fordi de liberale og karakteristikken er mer framtrede enn de to andre.

Universalisme indeksen scorer fortsatt seks som i 1980. Som tidligere nevnt har Esping-Andersen lagt vekt på at den graden som er mest fremtrede gir en retning om landets stratifiserings indeks. Indikasjonen er at de universelle ytelsene og dekningsgradene i stor grad gjelder for alle, men liberale goder som knytter seg til enkeltindividet indikeres langt mer fremtrede nå enn i 1980.

Ut i fra problemstillingen gir undersøkelsen som her er gjennomført en indikasjon på at Norge fortsatt er universelt på de ytelsene staten gir som kontantoverføringer til de i behov av disse, men i langt større grad behovsprøver og gir rom for private goder nå, enn i 1980.

7. Litteraturliste:

Bøker:

Andersen S. S.(2013) *Casestudier*. Fagbokforlaget. Bergen. Norge

Caramani, D. (2014). *Comparative Politics*. Oxford University Press, Oxford, Storbritannia.

Esping Andersen, G. (1990). *Three Worlds of Welfare Capitalism*. Polity Press, Cambridge, Storbritannia.

Fink, J og Lewis, G og Clark, J. (2001). *Rethinking European Welfare*. Sage Publications Limited, London. Storbritannia

Hellevik, O. (2009). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Universitetsforlaget, Oslo

Marx, K (2015). *Kapitalen, kritikk av den økonomiske politikken*. Oktober forlag, Oslo. Norge

Pierson, C, Castles, F. G, Neuman, I 2014. *The Welfare State Reader*, Polity Press. Cambridge, Storbritannia.

Piketty, T. (2016). *Kapitalen i det 21. århundret*. Cappelen Damm, Oslo, Norge.

Ringstad, V. (2011) *Samfunnsøkonomi og økonomisk politikk for turbulente tider*. Cappelen Damm, Oslo. Norge

Taylor- Gooby, P, Leruth, B, Chung, H. (2017). *After Austerity*. Oxford University Press, Oxford. Storbritannia.

Valentin, J (2007). *Die Wohlfahrtstaatstypologie Gosta Esping- Andersen am Beispiel westeuropäischer Staaten*. GRIN Verlag, Norderstedt, Tyskland.

Datasett:

Scruggs, Lyle, Detlef Jahn, and Kati Kuitto. 2017. "Comparative Welfare Entitlements Dataset 2. Version 2017-09." University of Connecticut & University of Greifswald.

Lovdata:

AFP tilskottslova (2010). Lov om statstilskott til arbeidstakere som tar ut avtalefestet pensjon i privat sektor (LOV-2010-02-19-5). Hentet fra:
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2010-02-19-5?q=AFP%20tilskotts>. Hentet 11.03.2019.

Bustøttelova, (2012), Lov om bustøtte (LOV-2012-08-24-64). Hentet fra:
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2012-08-24-64>. Hentet 6.03.2019.

Folketrygdloven, (1997). Lov om folketrygd (LOV-1997-02-28-19). Hentet fra:
https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1997-02-28-19/KAPITTEL_4-1#KAPITTEL_4-1

OTP loven (2005) Lov om offentlig tjenstepensjon (LOV-2015-05-22-31). Hentet fra:
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-12-21-124?q=Tjenstepensjonsloven>. Hentet 11.03.2019

Sosialtjenesteloven (2009). Lov om sosiale tjenester i arbeid og velferdsforvaltningen. (LOV-2009). Hentet fra: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-12-18-131/KAPITTEL_4?q=sosialtjenesteloven#KAPITTEL_4. Hentet: 11.03.2019

Lov om Statens pensjonskasse (1949). Lov om Statens pensjonskasse (LOV-1949-07-28-26). Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1949-07-28-26?q=Lov%20om%20staten%20pensjonskasse>. Hentet 11.03.2019

Tjenstepensjonsloven (2013). Lov om offentlig tjenstepensjon (LOV-2015-12-04-96). Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2013-12-13-106?q=Tjenstepensjonsloven>. Hentet 11.03.2019.

Nettbaserte:

Adcock, R, Collier D. (2001). Measurement Validity: A Shared Standard For Qualitative and Quantitative Research. Hentet fra:
https://www.researchgate.net/publication/228277142_Measurement_VValidity_A_Shared_Standard_For_Qualitative_and_Quantitative_Research. Hentet 11.03.2019.

Arbeid og velferdsetaten (NAV), (2017). Utviklingen i alderspensjon per 31. desember 2017

Hentet fra:

<https://www.nav.no/no/Person/attachment/536993?download=true&ts=1619db64a68>.

Hentet 6.03.2019.

Arbeid og velferdsetaten (NAV), (2018). Minste pensjonsnivå. Hentet fra:

<https://www.nav.no/383025/minste-pensjonsniv%C3%A5>. Hentet 5.03.2019

Arbeids- og velferdsetaten (NAV), (2018). Alderspensjon for deg født i 1963 eller senere.

Hentet fra: <https://www.nav.no/no/Person/Pensjon/Alderspensjon/alderspensjon-for-deg-f%C3%B8dt-i-1963-eller-senere>. Hentet 11.03.2019

Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, 2017. Hentet fra:

https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Kjonnlikestilling/Arbeidsliv_og_kjonn/Deltakelse_arbeidsmarkedet/. Hentet 3.03.2019

Beskæftigelsesdepartementet, 2017. Flexisecurity

<http://bm.dk/da/Beskaeftigelsesomraadet/Arbejdsret/Det%20arbejdsretlige%20omraade/Flexicurity/Flexicurity%20i%20Danmark.aspx> Hentet 19.01.2019

Dagbladet, <https://www.dagbladet.no/nyheter/store-om-statsbudsjettet---tar-ikke-tak-i-det-som-na-er-de-store-utfordringene/68781568>. Hentet 4.01.2019.

Dagbladet, 2017: <https://www.dagbladet.no/nyheter/erna-forsvarer-skattekutt-til-de-rikeste/68782112>. Hentet 04.01.2019.

Dagsavisen, 2019. Hentet fra: <https://www.dagsavisen.no/innenriks/hoie-bekymret-for-den-norske-helsemodellen-1.1275387>. Hentet 11.02.2019.

Deutsche Rentenversicherungs-bund, 2018. Wir über uns. Hentet fra: https://www.deutsche-rentenversicherung.de/Allgemein/de/Navigation/6_Wir_ueber_uns/Ueber_uns_node.html

Hentet 01.03.2019.

Finans Norge, (2019). Om Finans Norge. Hentet fra: <https://www.finansnorge.no/om-finans-norge/>. Hentet 2.03.2019

Kommunal Landspensjonskasse, 2018. Offentlig tjenestepensjon for nybegynnere. Hentet fra: <https://www.klp.no/pensjon/offentlig-tjenestepensjon/offentlig-tjenestepensjon-for-nybegynnere-1.42001>. Hentet 21.02.2019

Lovisenberg Diakonale Sykehus, (2018). Årsrapport, organisasjon og nøkkeltall. Hentet fra: <https://www.lds.no/om-oss/%C3%A5rsrapport-organisasjon-og-noekkeltall/>. Hentet 11.03.2019

OECD (2015). Health financing and expenditure. Hentet fra: https://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=HEALTH_STAT. Hentet 11.03.2019

OECD, (2017). Compare your country. Exenditure for Social Purposes. Hentet fra: <https://www1.compareyourcountry.org/social-expenditure/en/0/547+548/default/2017/NOR>. Hentet 2.03.2019.

Regjeringen.no, (2017). Aftalefestet pensjon- AFP. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/pensjon-trygd-og-sosiale-tjenester/innsikt/pensjoner/avtalefestet-pensjon---afp/id578113/>. Hentet 19.03.2019

Regjeringen.no, (2014). Folketrygdens utgifter. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/Folketrygdens-utgifter/id2005566/>. Hentet 1.03.2019.

Regjeringen.no, (2017). Hvem kan jobbe i Norge. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/arbeidsliv/arbeidsmarked-og-syssetsetting/innsikt/arbeidsinnvandring/hvem-kan-jobbe-i-norge/id2339920/>. Hentet 19.02.2019

Regjeringen.no, (2018). Ny IA- avtale for hele arbeidslivet. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ny-ia-avtale-for-hele-arbeidslivet/id2622974/>. Hentet 6.03.2019.

regjeringen.se (u.å). Den svenska modellen. Hentet fra: <https://www.regeringen.se/49e191/contentassets/fff5fa87a5274d48aa1f24400a27ca72/den-svenska-modellen.pdf> Hentet 8.01.2019. Hentet 02.06.2019.

Saltnes, A. (2005), *Polen hva slags velferdsstat*. (Masteravhandling Universitetet i Oslo). Hentet fra: <https://www.duo.uio.no/handle/10852/13818>. 13.03.2018.

Scruggs, L og J.P. Allan j. P. (2006), Social Stratification and Welfare Regimes for the 21st Century. Revisiting the "Three Worlds of Welfare Regimes".

https://www.researchgate.net/publication/228628267_Social_stratification_and_welfare_regimes_for_the_21st_century_revisiting_the_Three_Worlds_of_Welfare_Capitalism, Hentet 19.01.2019.

Scruggs, L og Allan, J, P. (2006). Welfare state decommodification in 18 OECD countries, a replication and revision. Hentet fra:

https://www.researchgate.net/publication/249629373_Welfare-state_decommodification_in_18_OECD_countries_A_replication_and_revision/download
Hentet 01.03.2019.

Scruggs, L. 2014. The Comparative Welfare Entitlements Dataset. Hentet fra:

<http://cwed2.org/download.php>. Hentet 20.02.2019.

Statistisk sentralbyrå, 2009. Inntektsfattig eller levekårsfattig. Hentet fra:

<https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/inntektsfattig-eller-levekaarsfattig>. Hentet 05.03.2019.

Statistisk sentralbyrå, 2018. Arbeidskraftundersøkelsen- Arbeidsledige 1972- 2019. Hentet fra: <https://www.ssb.no/statbank/table/08517/tableViewLayout1/> Hentet 05.03.2019.

Statistisk sentralbyrå, 2008. Det svinger i norsk økonomi.

<https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/det-svinger-i-norsk-okonomi>. Hentet 05.03.2019

Statistisk sentralbyrå, (2017). Gjennomsnitt, median eller kvartiler? Hentet fra:

<https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/gjennomsnitt-median-eller-kvartiler>. Hentet 1.03.2019.

Statistisk sentralbyrå (2018). Materielle og sosiale mangler i den norske befolkningen

Resultater fra Levekårsundersøkelsen EU-SILC. Hentet fra: https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/_attachment/339727?_ts=161bdb9a620. Hentet 1.03.2019.

Statistisk sentralbyrå, (1994). Sosiale forhold. Hentet fra

<https://www.ssb.no/a/histstat/tabeller/kap07.html>. Hentet 6.03.2019

Statistisk sentralbyrå, (2019). Lønn. Hentet fra: <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/statistikker/lonnansatt/aar>. Hentet 1.03.2019

Store norske leksikon, (2017) *Nyliberalisme* hentet fra <https://snl.no/nyliberalisme>. Hentet 12.03.2018.

Verdens Gang, (2006). «Regjeringen skjelles ut av sine egne»:- et grovt løftebrudd. Hentet fra: <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/gVABL/regjeringen-skjelles-ut-av-sine-egne-et-grovt-loeftebrudd>. Hentet 05.03.2019

Verdensbanken (2017). GDP per capita (current US\$). Hentet fra https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2017&locations=NO&start=1980&view=chart&year_low_desc=true. Hentet 11.03.2019.

W. Arts, j. Gelissen (2002). The worlds of welfare capitalism or more? Hentet fra: https://www.researchgate.net/publication/258136528_Three_world_of_welfare_capitalism_or_more_A_State-of-the-Art-Report Hentet 5.02.2019.

NOU:

NOU 2011:7 (2011). *Velferd og migrasjon- Den norske modellens framtid*. Hentet fra www.regjeringen.no

NOU 2017:2 (2017). *Integrasjon og tillitt- Langsiktige konsekvenser av migrasjon*. Hentet fra www.regjeringen.no

Stortingsproposisjoner

Statsbudsjettet 2018, (2018). *Prop. 1 2018-2019*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-1-s-20182019/id2613728/sec1>. Hentet 11.03.2019.

Vedlegg:

Utregninger decommodification graden og stratification graden, excel fil.